

FABRIQUE DE CORSETS.

„AU BON MARCHÉ“

Budapest: Erzsébet-tér 7, a bécsi utca sarkán.
 Varsó: Mivalova 6. szám

ajánl mellőzőket pontosan, mérték szerint, francia mintákban, minden színben. A farsangra: atlasz a jour és batistszövetű fűzőket legfinomabb Különlegesség: higiénikus fűzők, csak ezen gyár kivételben. A fűzők fűzők, gummi és lőszörből, valamint fűzők fordé derekakra. Vidéki megbízásunknál kérjük a mértéket mellékelni ábra után a ruha fölött 1, 2, 3, szám szerint venni. Jó gyártmány és szilárd kiszolgálásért kezeskedik a gyár.

AU BON MARCHÉ.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű órázlete.

BRAUSWETTER JÁNOS SZEGEDEN

es. kir. és m. kir. szab. chronometer és műórás, földalálója az első egyedül kúcs nélkül felhuzható remontoir inga-órának stb. stb.

ÓRAK 10 ÉVI JÓTÁLLÁS MELLETT ARANY ÉS EZÜST ÉKSZERTÁRGYAK RESZLETFIZETÉSRE

Kitüntette London 1871. Keszemét 1872. Bécs 1873. Ujvidék 1875. Szeged 1876. Páris 1877. Székesfehérvár 1879. Budapest 1885.

Levélbeli megkeresésekre pontosan válaszoltatik. Képes árjegyzék bérmentve, javítások pont. eszközöltetik.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű órázlete.

Csuz, köszvény, csuzos fej, fogfájdal, mak, ütési dagadtatok gyógyítására meglepő gyorsan és biztosan ható házi szer a

KÖSZVÉNYVIZ,

melylyel 655 esetben tett kísérlet közül 602 esetben teljes gyógyulás, 53 esetben javulás érte el. Csak akkor valódi, ha törvényes védjeggyel van ellátva. Kapható Szallós János gyógyszer, a „Magyar Koronához” Dombóvárott. Budapest: Török József és Buday Emil városi gyógyszer, Haris-bazár

AZ ORFÉVÉRIE CHRISTOFLE
 PARIS-CARLSRUHE
 HÁZI-
 ÉS FÉNYÜZÉSI CIKKEK
 KÜHANTÁRA
 WADLSTEINER-F. ÉS TÁRSA
 BUDAPEST, VÁCI-UTCA 27.
 FRANCIA, ANGOL, CSEH PORCELLÁN
 ÉS ÜVEG-TERÍTÉKEK, HÁZI- ÉS
 FÉNYÜZÉSI CIKKEK, VELENCEI,
 OSILLÁROK ÉS TÜKRÖK,
 VALÓDI JAPÁN ÉS CHINAI
 DISZTÉMÉNYEK DÚS
 RAKTÁRA.

A farsangi évad

alkalmából van szerencsém a nagyérdemű közönséggel tudatni, hogy VII. ker., Károlykört 3. sz. műtermében a legszebb és legizetesebb szabású jelmezek általam jutányos áron elkészítettek. — Évek hosszú során át mint a nemzeti színház és a kir. opera jelmez-szabója tapasztalataimnál fogva minden igényeknek legjobban megfelelni iparkodom. Vidéki színházak teljes szerelését elvállalom.

Vári Bernát.

BUTOR

teljes menyasszonyi kelengyék, egy egyes butordarabok óriási választékban, minden versenyt felülmúló olcsó árakon 2 évi jótállás mellett

Patyi István és Társai

házi gyártmányú asztalos- és saját készítményű kárpitos-butortermében

Budapest (belváros), Koronaherceg-utca 11. l. em.

a főposta-palota mellett.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

BUZGALANZ-JELVÉNYEK
 COFFILLON-FIGURÁK
 POSNER-KAROLY-LAJOS
 BUDAPEST
 Erzsébet-tér 19.

Franciaország és a Külföld Minden illatszerész és néli és Po-drásánál
 La
 VELOUTINE
 Különleges Rizspor
 CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
 PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

A Ch. FAY-féle párisi cég „LA VELOUTINE“

különleges rizspora eredeti minőségben kapható és utánvétellel is megrendelhető

VÉRTESI SÁNDOR illatszerterében Budapest, Károly-tér 8. szám.

PSERHOFER J.

gyógyszertára BECSBEN, Singerstrasse Nr. 15. „zum goldenen Reichsapfel.“

Vértisztító labdacso ez utóbbi nevet teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan alig létezik betegség, melyben a labdacso csodás hatásukat észszeresen be nem bizonyították volna. A legmakacsabb esetekben, melyekben sok egyéb szer sikertelenül alkalmaztatott, ezen labdacso számtalanszor és rövid idő alatt teljes gyógyulást eredményeztek. 1 doboz 15 labdacssal 21 kr., 1 teleres 6 dobozzal 1 frt 5 kr. bérmentesen utánvét mellett küldéssel 1 frt 10 kr. A pénz előleges beküldése mellett ára bérmentesen megküldéssel: 1 teleres labdacso 1 frt 25 kr., 2 teleres 2 frt 30 kr., 3 teleres 3 frt 35 kr., 4 teleres 4 frt 40 kr., 5 teleres 5 frt 20 kr., 10 teleres 9 frt 20 kr. (1 teleresnél kevesebb nem küldetik szét.)

Valódiának csak ama labdacso tekinthető, melyeknek utasítása Psershofer J. névönásával van ellátva, s amelyeknél minden doboz tetején ugyanazon névönálás vörös színben rajta van. Számtalan levél érkezett, melyben a labdacso fogyasztói hálát mondanak a legkülönbözőbb és legsúlyosabb betegségekből való meggyógyulásukért. A ki csak egyszer kísérletet tett velük, tovább ajánlja.

A sok köszönő-iratból közlünk néhányat:
 Schlierbach, 1888. febr. 17. T. Uram! Tisztelettel alulírott kéri, miszerint küldene ismét négy telereset valóban igen hasznos és kitűnő vértisztító labdacsaiból. Teljes tisztelettel

Neureiter Ignác, gyak. orvos.

Hrasche, Flöding mellett, 1887. sept. 12. T. Uraságom! Isten akaratára volt, hogy labdacsa kezembe kerülték, s írok most azoknak sikeréről: gyermekágyban meghűtöttem magamat, úgy hogy munkámat többé nem végezhettem, s bizonyára már halva lennék, ha az Ön csodás labdacsa meg nem mentene. Isten áldja meg Önt ezért esz-szer. Bizalmam van, hogy labdacsa egészen meggyógyítanak, úgy a mint másoknak is gyógyulásukhoz segítettek. Kniffo Teréz.

Bécs-Ujhegy, 1887. decz. 9. Igen t. Uram! Legmelegebb köszönetet mondok Önnek, 60 éves nagyapám nevében, ki idült gyomorhurutban és vízi-betegségben szenvedett. Az élet gyötrelme volt neki, s már azt hitte, hogy nincs reményesség. Véletlenségből kaptam egy doboz az Ön kitűnő vértisztító labdacsaiból, s azoknak hosszabb használatára után meggyógyult. Teljes tisztelettel

Weinzeithl Jozsef.

Mitterninzersdorf, Kirchdorf mellett, Felső-Ausztria, 1886. jun. 10. T. Uraságom! Szia-

Fagybalsam, Psershofer J.-től. Sok év óta minden fagyos tagra és bármily idült sebekre mint legbizt. szer elismervé. 1 köcsöggel 40 kr., bérment. küldéssel 65 kr.

Keskeny-ítűfűzőp, hurut, rekedtség, gör-csős köhögés, stb. ellen. Egy palackkal 50 kr.

Amerikai köszvény-kenőcs, legj. szer köszvényes és csúzos bajok, tagszagadás, ischias, fülzsagadás stb. ellen. 1 frt 20 kr.

Por a lábizzadás ellen. 1 doboz 50 kr., bérment. küld. 75 kr.

Golyva-balsam, a megbízható szer a goly-vánál. Egy üveggel 40 kr., bérmentesen küldéssel 65 kr.

Élet-esszencia (prágai csöppek); megron-tott gyomor, rossz emésztés és mindenemű altesti bántalom ellen kitűnő házi szer. 1 üveggel 22 kr.

Angol csodabalsam, 1 üve. 12 kr., 12 üveggel 1 frt 20 kr.

Az itt felsorolt készítményeken kívül még a birodalom valamennyi lapjában hirdett bel-és külföldi gyógyszer-különlegesség készletben van, s minden netán a raktáron nem levő cikkek kíváncsra pontosan és olcsón beszeresztetnek. Postai küldemények a pénz előleges beküldése mellett pontosan eszközöltetnek; nagyobb megrendeléseknél az összeg utánvétele mellett is. Az összegnek előzetes beküldése mellett (legjobbban postautalványval) a viteldij jelentékenyen csekélyebb, mint utánvét mellett. A felsorolt különlegességek kaphatók Budapesten Török József gyógyszer., király-utca 12.

TÖLSNER ADOLF

tekeasztal-gyára

Bécs, V., Rampusdorfergasse 7.

Ajánlja az, és kir. kizárólag, szabad.

forgó tekeasztalait

kégl. és cserából játéka (mindkét oldal matracnyitással van ellátva).

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Sipöcz-féle gyógyborok!

Ezen közkezdveltségnek örvendő és az orvosok által is a legnagyobb elismerésben részesült gyógyboraim, melyek hason készítményű külföldiekkel a versenyt bátran kiállják, a legjobb minőségű anyagokból készítem ezen borok étvágygerjesztő, idegerősítő, a vérképződést elősegítő diétetikus készítmények;

Pepsin bor

kitűnő hatású mindenemű gyermekbajoknál, vérszegénység és tuberkulózis gyermekeknél, megszünteti a gyomorfájást a bor v. sörnek túlságos élvezete után. 1 palack ára 1 frt 50.

Coca bor

az idegrendszer élénkítésére, erősítésére és tevékenységének fokozására orvosilag sokszorosan ajánlott becses szer, rögtön megszüntet mindenemű ideges fájdalmat, migrént, fog- és arosfájalmat. 1 palack ára 1 frt 50 kr.

China és China vasbor

sápadtság, vérszegénység, étvágytalanságnál, általános gyengeségnél hosszú és nehéz betegségek után a legjobb sikerrel lesz használva és végre kitűnő erősítő szernek bizonyul az aggkorban. 1 palack ára 1 frt 50.

10 üveg egyszerre rendelve 12 frt osztr. ert.

SIPOCZ ISTVAN

gyógyszerész.

3766

Művegyészteti laboratóriuma Pécsen.

6. SZÁM. 1889.

BUDAPEST. FEBRUÁR 10.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG az egész évre 12 frt
 POLITIKAI UJDONSÁGOK egyútt: 1 frt 60
 Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG az egész évre 8 frt
 Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: az egész évre 6 frt
 Kétféle előfizetés: a postai megfizetéses viteldij is csatlakozó

Bécs 1889 febr. 4.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS A RAVATALON.

Roskovics Ignácnak a bécsi udvari kápolnában készített rajza.

ELTEMETTÜK.

A SIRBOLT ajtaja bezárult s elfödte a legdrágábbat, a mit egy uralkodó család s két birodalom népe bele temethetett.

Consummatum est. Megtörtént, megmáshatatlant tényre vált, a mit lehetetlenségnek kellett hinni mindenkinek. A sors írtóztató az ő haragjában!

Bele kellene nyugodnunk a változhatatlanba. A vallás is arra tanít. Annak tudata is arra ösztönöz, hogy nincsen sem földi, sem égi hatalom, mely a történet meg nem letté tehetné s a föltötte való töprengés nem nyújt egyéb vigasztalót, mint a mit a marcangoló fájdalommal való kéjelgés nyújthat, a mi nem lehet hivatása senkinek, a kire nehéz kötelességek teljesítése vár.

Tudjuk mi ezt, valljuk és hirdetjük. S mégis mikor gyakorlati alkalmazására kerülne a dolog: ott állunk tehetetlenül a rettenetes eseménnyel szemben, nem szabadulhatunk borzalmas árnyától, lépten-nyomon kísér ébren és álmunkban s ellenállhatatlan erővel kényszerít foglalkoznunk vele s kutatniunk okait, megfogamzása és betöltése körülményeit a szörnyű elhatározásnak.

Előttünk áll a tény e fölfelfedhetetlen, hogy a trónörökös nincsen többé.

Hiszen ennyi is több lenne az elégnél, hogy a porig sújtson. Bizony nehéz lenne még ez esetben is megnyugvást találnunk abban a gondolatban, hogy ez Istennek rendelkezése volt, kinek útjai kitanulhatatlanok s ha fáj is, a mit rendel, utóbb jóra vezeti azt az ő bölcsessége.

Nehéz volna vigasztalást találnunk még az esetre is, ha betegség, ha véletlen baleset, s ha azon körülmények bármelyike fosztott volna meg bennünket drága életétől, melyek természetesen uton szoktak véget vetni minden halandónak.

Akkor is csak zúgolódni fognánk ily időnek előtti elvesztésén egy ilyen életnek, melyet minden nap különös oltalmába ajánlottak a menyeyei gondviselésnek milliók buzgó fohászai, reá építék gyermekeik boldogságának reményét, szeretettel vették körül s hányan hosszabbították volna meg fonatát örömet a magok életével.

Hogyan, honnan merítsünk megnyugvást vagy vigasztalást így, a mikor tudva vannak előttünk a megrendítő esetnek rettenetes voltukban megfelfedhetetlen körülményei?

Nem kell-e minduntalan agyunkba tolakodni a kínos kérdésnek: miért kellett ennek így történnie? miért kellett a sorsnak egy ily csapás elviselésére épen azt a szívet kiválasztania, melynél nemesebb uralkodói kebelben még alig dobogott, mely meg tudott esni milliók fájdalomán, mely szeretettel és gyöngédséggel volt tele a legkisebbhez is, a ki rá appellált, s melyet kínosan tudott érinteni a mások szenvedése is, — miért kellett épen a mi királyunk áldott szívet ily kegyetlenül sújtan?

S miért kellett épen ő neki, a nagy és nemes tulajdonokkal oly ritka mértékben megáldott fiatal fejedelmi sarjnak szolgáltatni a történelemben példátlan ily példát? Nem megvolt-e mindene, a mi ember előtt az életet kíváncsossá teheti? Az ifjuság legszebb szaka, fáradsalmakat, erőfeszítést könnyen viselő ép testi szervezet, a legtöbb fejedelmi ivadékát messze túlhaladó látókör, szívében nemes becsvágy, humánus, ember-szerető érzés — mind oly tulajdonok, melyek felpáncélozhatták még a szerencsétlenségek ellen is, ha véletlen megkörmökezik. De távol voltak tőle, — fény, pompa, dicsőség, hatalom veték körül. Rendelkezésére állt minden, a mi bármi vágyának betöltésére szükséges lehetett. Csak rajta állott azt választani ki az élet örömei, ajándékai közül, a melyet akart. Két kezével szórta elébe a jó sors minden kincsét, mely-

lyel halandókat boldogítani lehet. Két ország trónusának fénye ragyogott feleje, s ő komolyan készült nagy hivatására, hogy megvalósítsa mind a cselokat, a miknél koronás főre nem várhat magasabb földadat.

Meg vala kímélve mindentől, a mi a gyenge embert kétségbeesett tettek felé hajtja, nem ismerte az emberi nyomort, a megaláztatást, az élet ezerféle gondját, terhét és gyötrelmeit. Távol álltak tőle a katasztrófák, melyek uralkodókat is kishitűekké tesznek, kik országuk, trónjuk, dicsőségük, népük szeretetének, s talán mindannak feláldozása után, a minnek becsét ismerék, hogy még visszanyerjék, ahhoz a reményt is elvesztették, — mind ez nem bántotta, nem gyötörhette ifjú lelkét. Meleg szeretettel, hű ragaszkodással találkozott családjá körében s népeinek tágas családjában egyaránt, otthon lehetett minden tiűzhelynél, minden szívben, — hogy tudott, hogy bírt megvalni egy olyan élettől, a hol minden közrehatott abban, hogy azt az ő számára becsessé, vonzóvá tegye?

Bármennyire igyekezzünk is erőt venni magunkon, ezek e kérdések egyre előállnak s nem szűnnek gyötörni. És nincs, a ki megadja rájuk a feleletet.

Szomoru, sötét kérdőjelnek fog az maradni történetünk könyvében, s az, mint valami fekete gyilkos, a nemzet szívének marad élével segezve, annak a szívnek, mely őt véghetetlen szeretetébe oly melegen befogadta.

Csak emléke marad örökké ragyogó közöttünk, arra még ez a gyász eset sem bír árnyat borítani. Itt fog járni-keini közöttünk, érdeinkben, virányaikban a királyi rokonszenves alakja, hal-lani fogjuk szelid szavát, olvasni fogjuk a lelkes sorokat, melyekből azt fogja süttogni szelleme, hogy igazán szerette e hazát s még a sötét elhatározás perczében is imádatlalt gondolt reá...

A MAGYAR KIRÁLYI TEMETÉSE NAPJÁN.

— 1889. Február 5. —

Hozzád esd e nemzet, Isten,
Mert nincs más, ki megenyhítsen.
Szólás s cselekedésük töredeznék,
S szívek gyászban repedeznek.

Libanus volt dicsőségünk,
Czédrusunk ő s reménységünk:
Porba hullott, semmivé lett —
Jaj, hogy ilyen csak az élet!

Egyformán zeng siri ének
Mind királynak, mind szegénynek;
Am a kit ma tesznek sirba,
Milliók gyászolják sírva.

Szép Sudar fát vihar érte,
Egy világ szól: kár még érte!
A magyar nép némán hallgat,
Érez bűt és aggodalmat.

A ki élt a nép javáért,
Az «imádott» szép hazáért:
Annak szíve nem dobog már —
Szép hazánkra vajh! mi sors vár?

Könyves Kálmán méltósága,
Nagy Lajosnak vitézsége,
Mátyásunknak igazsága,
Jó királyunk szívjózsága;

Áldott szíve az anyának,
És gyöngye a koronának:
Magyaroknak honszerelme
Mind, mind együtt fényelt Benné.

Felhős égen rossz csillag jár,
Szép reményünk elhamvadt már;
Keseregjen Magyarországon,
Könny fűrészszen minden orcát!

Minden ajkáról ima keljen,
Szebb jövőért esdekelen:
Áldja Isten koronánkat,
S mi szegény magyar hazánkat!

SÁNTA KÁROLY.

HALOTTAINK, GYÁSZUNK.*

Írta BAKSAY SÁNDOR.

Temetkezési szokásaink nagyrészt azonos eredetűek és fejlődésűek Európá egy-egy népeinek szokásaival. A beteg-látogatások, a halott felöltöztetése, legénynek virágokkal, leányoknak, gyermeknek koszorúval díszítése, a haragok örök zugása, az állandó virasztás gyászénekének zengedezésével nálunk is, mint egybeült, szokások.

A virasztásban a rokonok, szomszédok, jóbarátok, főként az «ének» emberek és asszonyok vesznek részt, kik különféle gyász- és búcsuzató énekek zengedezésével s a halott díszítésével töltik az időt hajnalig. Szünetek alatt gyantázó is járja. Ezen énekek kéziratban forognak a nép között, s nem egy ilyen ének alakban és tartalommal fölülmulja a közkézben forgó liturgikus énekeket, mint az énekesek is dallamosságban a hivatalos organumokat.

A sirató ének, melylyel a nő rhythmikus mondatokban és drámai tagletekkel sorolja el halottja életének főbb eseményeit és a maga gyászát, valóban szép és megható.

Ó lelkem, galambom, hű párom!
O életemek élete!
A te halálod az én halálom!
Kire hagyta te engemet!

Ki néz már én rám a szép okos szemével:
Ki mondja már nekem: kedves édes virágom!
Jaj, csak egy szó szólnál hozzám!
Jaj, csak bár szidhatnál, bár pirongatnál is!
Beh édesen tűrném, beh szívvel hallgatnám!

De ezen dalba öltöztetett kesergés csak a feleség és anyja tiszte. Az ifjabbak, hajadon leányok esendesen zokognak; férfiak hajadon fönt, orcájukat eltakarva állanak a koporsó-főnél.

Nem ritkán példabeszédek, egész népdal szakaszok szövődnek a sirató énekbe. Így sir egy rozsz véget ért ifjú fölött az anyai önvád:

Édes anyád voltam: Gyenge hajló vessző voltál:
Nem tanítottalak. Nem hajlítottalak...

A búcsuzató és gyász-ének elhangzása után megmozdul az udvarról a gyász kíséret. Legközelebbi rokonok fölveszik, különös figyelemmel arra, hogy a test ne fejjel, hanem lábbal menjen előre. Az éneklő diákok, iskolásgyermekek egész serege jár legelől, ezeket követi az egyházi személyzet, ezek után a halottas kocsi, melyet a gyászoló felek, nők betakart arccal, férfiak levett kalappal követnek; ezek után tödül, hullámoz a közönség, a végtszességűeknek néha roppant tömegből álló serege. A legszegényebblegelrejtettebb vagy feledettebb életnek is megadja nálunk a köz-kegyelet a jelentékeny nagyságu díszkíséretet. Elkísérjük sirájú s ott is maradunk, míg a fejét le nem helyezik. A temetési menettel — még ha nagy kerülővel jár is — a főutakra szeretünk kerülni. A sirt odahagyva nem megyünk mindjárt haza, hanem eloszunk a temetőben, kiki fölkeresni a maga halottját, s a fejfára borulva, beszélgetni a porokkal.

Legényt legények, leányt (kék koporsóban) legények és leányok váltogatva karon, vagy néhol vállon visznek ki a Szent-Mihályi lován. A zenészt bandájairól zenészekkel tisztelik meg.

Mint menyegzőinkben, egy temetkezésünkben is szeretjük a pompát. Kórházból vagy halottas kamrából temetett el — még gondoltnak is szörnyű volna. A legszegényebb háznap is tiszta díszes ravatalon nyújtóztatja ki s virasztja halottját. Mint a menyasszony, egy a halott is magával viszi kelengyéljét. Bársony-terítők, érez és ezüst betű-szegkek, az egyházi személyzet, a kántordíákok, a búcsuzató, melyben néhol minden egyes személynévszerinti megnevezéseért egy-egy jó forint jár a kántornak, a csótáros lovak által vont gyászkocsi, a kripták, a síroszlopok, művészi keresztek és szobrok, mind drágítják a gyászt, de nem gondolunk vele. «Az övé volt, hadd vigye magával», azt szoktuk mondani. Mintha csak a

* A reméltől is nagyobb figyelmet kellett e jeles dolgozatnak különösen a német fordítása, melyből «Az Osztrák-Magyar Monarchia Irásiban és Képmé» német kiadásának ugyancsak f. é. febr. 1-én megjelent fizetében véletlenül épen az a fejezet jutott az első lapra, melynek címe «Halottaink, gyászunk» — «Tod, Trauer». (A magyar fizetben e címet a «Keresztelés» előzi meg). Mindenesetre meglop és megható véletlen, hogy a szomorú tárgy cikkek épen azon a napon kellett megjelennie, a melyen e vállalat fejedelmé kezdeményezője, vezetője és dolgozója oly rendkívül gyászos módon végezte ha nagyra hivatott életét, méltatlan «gyászt» okozván «halálával» saját uralkodó családjának s azzal együtt monarchiának minden népének.

Szerk.

régi hunokat és avarokat látna az ember, midőn a halottal ijját, tegzét, paripáját, tehát mindazt, a mi az övé volt, eltemetik. És a régi torokat, melyeknek szilajságán módosított a kereszténység, de pazarságán kevésbé. Mint a menyegzőket, úgy a vagyonosabb halottas házakat is lepi a szegénység, s ki ruhadarabbal, ki teli fazékkal vigasztalva tér meg a toros háztól.

Temetőink ma már ragyognak az oszlopoktól és sötétek az akáczerdők lombjaitól. Egyes nagyobb városok — N.-Kőrös, Halas, H.-Böszörmény, Debreczen — temetői valódi erdők és parkok. De ez nem mindig volt így. Régebben első tekintetre fel lehetett ismerni, melyik temető melyik felekezett tulajdona. Mig a római katolikusok és ágostai evangélikusok gyöngéd gondnal ápolták, mint egy kertet: addig a reformátusok csaknem tünnetőleg hanyagolták. Nem mintha az ő szívük szárazabb volna. A mulandók kevély megvetését és a magát elhanyagoló gyászt kívánták ezzel kifejezni. Ez látszik még ma is feketére festett, öles magasságu rovátkos, tornyos, gombos fejűknek, melyek Tiszán innen függő, Tiszán túl előre-hajló irányban emelkednek a sírhalmok fölött, ugyszintén azokon az egészen faragtalan s felirástalan szikladarabokon, melyekkel hajdan nevezetesebb emberek sírját jelölték. Ma már szelidült a calvinismus ridegsége is, s minden sírhalom gondozva, feliratos fejűvel jelölve, hirdeti az élő kegyeletét. — A. B. F. R. A. «A Boldog Feltámadás Reménye Alatt» alusznak halottaink. Ha van udvarunkon vagy szőlőnkben, évekkel előre kijelöljük, — s ha nincs, beszerezünk a száraz akác- és tölgy-oszlopot, melyet majd valaki kereszt-vagy torony-alakra elkészít, és sirunkra, — melyet azonban nem mindjárt elhunytunk után, hanem a temetés napján szabad megásni, — állít. De még halott («halálra való») ruháinkat is jó előre készen tartjuk, még a temetési költségeket is éveig rejtgetjük a láda fenekén, sőt sírkövünk is ott hever már az udvaron, költségkímélésből néha előre rávésetvén hitvéstársunk nevét is, a ki elébb-több csak oda kerül mellénk. Koporsónk — ha szegények vagyunk, — kitélik pár szál fenyődeszkából; de mivel a kegyelet sohasem szegény, befestjük a deszkákat feketére. Fő vagyunk azonban a díofa-koporsó. A magyar nép szent fája ez a tiszta, féregtelen, illatos, tartós fa.

Adjon isten minden jót,
Díofából koporsót.

Még ha hozzávesszük a búcsuzatót, mely hivatalos ajkakon érdemes voltunkról szól, s egy kis prédikációt, hogy «legyen belőlünk prédikációs halott», mindent megnyertünk, a mit ettől a világtól végkielégítésül várhattunk.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS MINT KATONA.

Az elhunyt trónörökös katonai neveltetésére eleinte több időt fordítottak a keleténél, minek az lett a következtetése, hogy az a nélkül is élénk felfogású ifjú beleunt a sok száraz és absztrakt tanulmányba és inkább a természet-tudományok különféle ágaiban találta örömet. Mindazáltal kétséget nem szenved, hogy Rudolf főherceg a harcztéren is mint vezér ki-váló szerepet játszott volna.

Katonai nevelője, Rheinländer tábornok, oly irányt adott utóbb katonai tanulmányainak, a mely önálló gondolkozásmódjára, a helyzet gyors felfogására és az elhatározó intézkedések keresztvitelére vonatkozó eszmecserékre fektette a fősúlyt. Ily módon fejlődött a trónörökös annyira bámulat lélekbeberség, mely őt mindig jellemző. A habozást soha sem ismerte, már pedig az erős, biztos elhatározás a katonai erények leg-szebbike.

Az utóbb parancsnoksága alatt álló kisebb-nagyobb csapatok vezényletében tökéletesen szabad akaratára volt hagyva, és alig fordult elő alkalom, hogy a trónörökös ne a helyes uton járt volna.

Nem engedte, hogy a hadosztályához tartozó csapatok, csak azon okból, mivel épen ő volt parancsnokuk, valami különös kedvezményben

részesüljenek, de viszont arról is gondoskodott, hogy e révén valahogy nagyon túl ne terheltesse nek.

A tisztikar irányában mindenkor a legnagyobb előzetkénységgel és szívéllyességgel viseltetett és az alatta szolgáló bármily rangu tisztek nemcsak igazságos s a munkát méltányolni tudó feljebbvalót, hanem mindent alkalommal lovagias érzelmű bajtárat találtak benne.

Ha a trónörökös bármily uton megtudta, vagy csak sejtette is, hogy alantas tisztjei valamelyikét nehéz gond nyomja, vagy pedig baj érte, be sem várva az illető kérését, oly páratlan finomsággal nyújtott segédkezt, hogy még a legkényesebb felfogású ember is melyen meghajolt ennyi lelki fönség és jószág előtt.

— Ha én nem törődöm tisztjeim sorsával béke idején, ugyan ki tegye azt? — mondá egy alkalommal a trónörökös, midőn arról szólt, hogy az illető egyén, kit a bajból kirántott, a maga lábán is járhatott volna, — most aztán kétszeresen számíthatok ezen emberre, s meg vagyok győződve, hogy nem fogok benne csalódni.

Midőn a trónörökös Prágában időzött, egy magányos sétalovaglás alkalmával egy fiatal tisztal találkozott, ki midőn a főherceget észrevette, a kezében tartott levelet, melyet épen olvasott, hamarosan kabátja zsebébe dugta.

— Miért szakította félbe a kellemes olvasmányt, hadnagy ur? — kérdé mosolyogva a trónörökös.

A hadnagy úgy meg volt lepetve, hogy hamarjában nem tudott a kérdésre egyenesen felelni, hanem nagy nehezen kihebegte, hogy a levelet atyjától kapta.

— És a papa bizonyára nem akar fiának pénzt küldeni, ugy-e bár eltaláltam? — veté közbe nevetve Rudolf főherceg.

A hadnagy úr elpirult, de vonásából kitűnt, hogy a trónörökös eltalálta az igazat.

Másnap reggel tetemes összeget kap a hadnagy úr postautalványval, melynek őrülapján a következő szavak voltak olvashatók: «Dank und Empfangsbetätigung verboten.» (A köszönet és nyugtatványozás tilos.)

Lekötölezték ő mindenkit, a kivel csak érintkezett.

A cseh főurak eleinte duzzogtak, midőn Prágába jött lakni, de az egész dacz csak addig tartott, míg a trónörökösselel nem érintkeztek. — Bezzeg nem akadt aztán ember, a ki ne imádtá volna. És így volt ez Bécsben, Budapesten, Erdélyben, mindenütt, a hol a boldogult csak megfordult.

Midőn Erdélyben utoljára az angol trónörökösselel vadászott, a medvék sehogyan sem akartak puskahegyre jönni, mi aztán a legmagasb vadászur kivételével a többi vendégeket nagyon elkedvetlenítette.

— Csak nem kell bekétkelenedni — mondá mosolyogva a trónörökös, — jól tudom, hogy ha az erdélyi urakon állna, az ország valamennyi medvéje itt kerülne lővésre.

Rudolf főherceg nem szerette az ugynevezett «Streber»-eket a hadseregben, kik csak azon okból, mivel véletlenül egy kis tudományosságra tettek szert, többi társaikat lenézték.

— Majd a csatatéren válik el, ki mit tud? — szokta mondani.

Kardesörtetők, minden áron háborút akarók, nem igen találtak nála szíves fogadtatásra.

— Én — mondá nem egy ízben a nemeslelkű királyi — a háborút minden körülmények közt oly szerencsétlenségnek tartom, melyet mindaddig el kell kerülnünk, a míg csak ezt becsülettel tehetjük. Nem azért vagyunk a világon, hogy egymást megöljük.

És egy ily magasztos érzelmű férfit kellett Rudolf főherceg trónörökösben a nemzetnek elvesztenie!

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS NYUGVÓHELYE.

Az az érdeklődés és figyelem, mely trónörökösünk rövid élete pályáját bölcsőjétől bronzasztaláig kísérte, részvételt kísér el utolsó útján abba a sötét hajlékba is, hol ősei oldalán örök álmát pihen immár. A bécsi kapucinus-templom, igaz, hogy csak 1633 óta szolgál a Habsburg-ház közös temetkezési helyül, azelőtt a nagy ősök porai távol földiken szétszórtan találtak nyugvóhelyet, a szerint amint hatalmuk elágazása s birodalmuk kiterjedése mind több-több tartományt és országot vont koronájuk alá, s a mint világtörténeti szereplésük és a dynasztia politikai súlypontja állandó helyekhez volt köve. Mátyás volt az, a ki a Habsburg-ház összetartozását a halálban is szentesíteni kívánta s a birodalom székvárosában közös temetkezési helyet jelölt ki számukra.

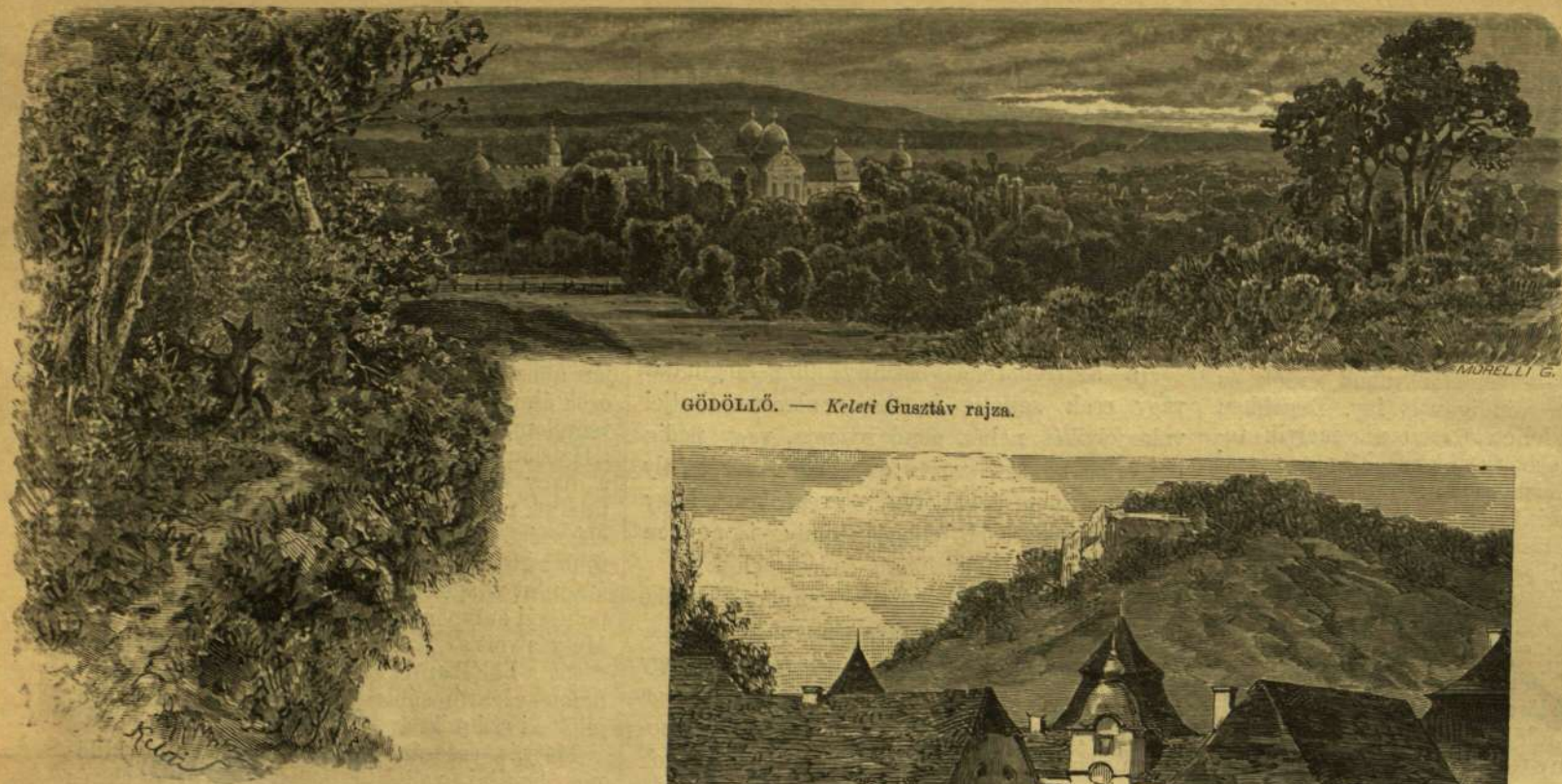
Mátyás császár és neje, tiroli Anna különös barátai voltak a kapucinus-rendnek és buzgóan fáradoztak terjesztésén. Anna császárné már 1600-ban meghívta e rend néhány tagját Bécsbe s ő kezdeményezte a kapucinusok mai templomának építését is, s csak a halál gátolta meg műve végrehajtásában. De II. Ferdinánd végrehajtotta a tervet s Dietrichstein bíborként által 1622 szept. 8-án letéttéte alapkövét a templomnak s tíz év múlva már föl is szenteltette. Következő évben Mátyás császár és neje holttesteit ünneplésen szállították át a kriptába. A császári kápolnában, melyet erős vasrács választ el a templomtól, Anna császárné egy ezüst oltárt óhajtott állíttatni, de ez a hadi-költségek miatt nem volt teljesíthető s az oltár csak egyszerű kemény fából készült el.

II. Ferdinánd gyakran látogatta meg a kriptát és imádkozott benne. III. Ferdinánd 1648-ban kicsinosította a kápolnát s Mátyás és II. Ferdinánd császárok két nagy aranyozott szobrát állíttotta fel benne. 1657-ben a sírbolt s a kriptát kibővítették, s I. Lipót császár és családja gyakran fölkeresték, hogy ott végezzék ajtósságukat. 1701-ben újabb kibővítést nyert a sírbolt s az újabb részben helyezték el egy évvel később Lipót császár holttestét. Eleonora császárné fekete márvány oltárt készíttetett számára, rajta fehér márványból az üdvözítő, a Madonna, Mártha és Magdolna szobraival. I. Lipót is drága átlátású alabástrom kereszttel gazdagította az oltárt, melyet több ezer fítra becsültek.

Mínt hogy a sírbolt csakhamar ismét szűknek bizonyult, Mária Terézia 1778-ban újat emeltetett, melyet a régítől erős vasrácsos ajtó választott el, s ez alkalommal az első sírboltban volt oltár ez újra lett áthelyezve. 1751-ben a császári kápolna a foaltár helyett új vörös márványoltárt kapott; 1753-ban a császárné helyreállíttatta a maga és férje számára a mauzóleumot, melynek tetején a császár és királynő magyar diszruhában, férje a római királyi ornatásban vannak ábrázolva, a mint gyöngédn néznek egymásra. Itt szokott volt a hatalmas uralkodónó a földi javak mulandóságán töprengeni, órákat áldozva elhunyt férje és felséges ősei emlékének, miattal maga is bátran készült a halálra. 1824-ben Ferenc császár ismét kibővítette a sírboltot; 1782-ben maga VI. Pius pápa celebrált misét a kápolnában s 1809 okt. 5-én I. Napoleon, ép úgy mint Potsdamban, fátyalfénytel tekintette meg a sírboltot.

A holttestek legtöbbnyire szép réz és ezüstkoporsóban fekszenek, legszebbek ezek között I. Lipót, I. József és VI. Károly koporsói, továbbá Erzsébet Krisztina császárné. Miksa mexikói császár holtteste rózsafa-koporsóban fekszik, melyet az aztekek koronája díszít. II. József császár óta a külső koporsó csak rézből és egyszerűen van dolgozva, de a belső fából van, az uralkodó pároknál bársonnyal és ezüsttel bevonva, s tűzben aranyozott díszítésekkel. Minden évben halottak napján a sírbolt nyitva áll a közönség számára. De máskor is bárki megtekintheti. A sírbolt mellett Anna császárné egy kincses kápolnát is emeltetett, mely nevét azokról az ereklyékről és szentségekről veszi, melyeket a magas nő sajátkezűleg a legdrágább módon díszített.

Itt pihenik örök álmukat a Habsburgok közül a következők:

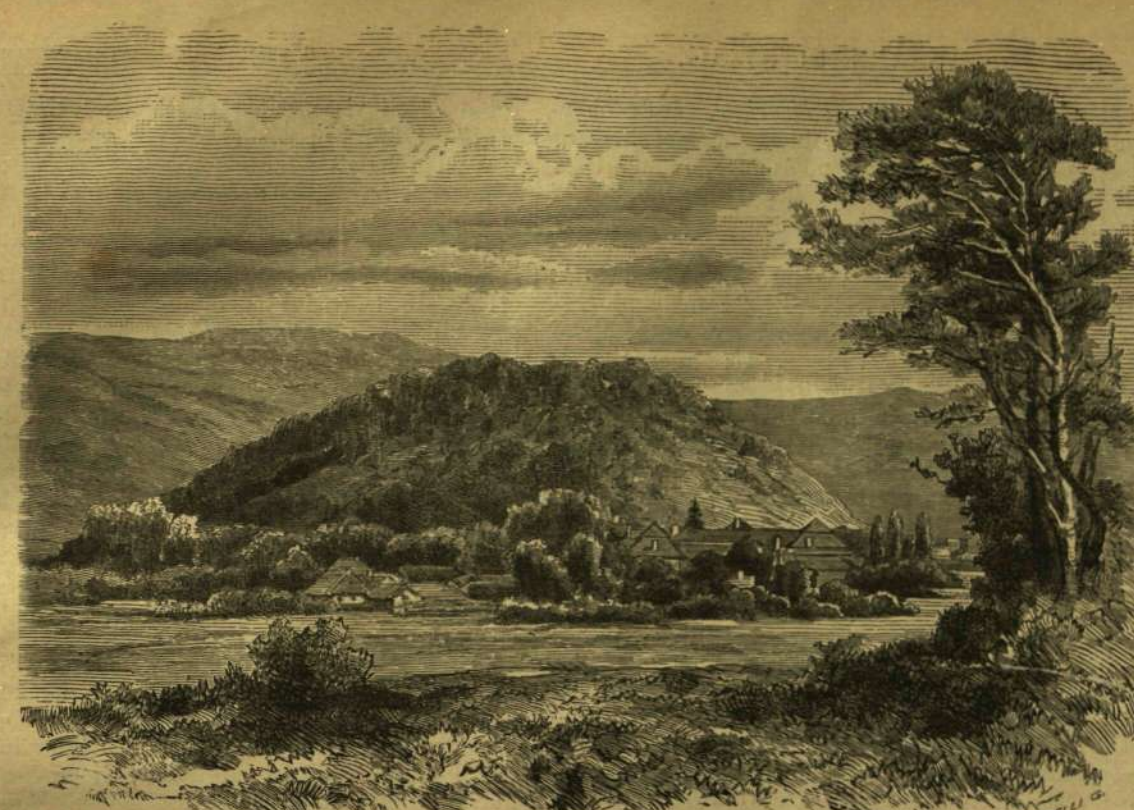
GÖDÖLLŐ. — Keleti Gusztáv rajza.

RÉSZLET GÖRGÉNY-SZENT-IMRÉBŐL.

A KUIZ PATAK AZ ERDÉSZVÖLGYBEN.

GÖRGÉNY-SZENT-IMRE.

KOLCZVÁR ROMJAI.

SZIKLAKAR A GÖRGÉNYI HEGYEBEN.

A ZSEMEYI TÓ A RETYEZÁTBAN.

AZ ERDÉSZVÖLGYI VADÁSZKASTÉLY A TISZA FELÜL
(MÁRAMAROS-MEGYÉBEN).

RÉSZLET AZ ERDÉSZVÖLGYBŐL.

A RETYEZÁT AZ IZVOR FELETTI STEVEIN-RÉTRŐL.

MEDVERAVATAL 1884. OKTÓBER 1. GÖRGÉNYI KASTÉLY UDVARÁN.

GÖRGÉNY VÖLGYE.

Anna, Mátyás császár és király neje, Ferdinánd tiroli főherceg és mantuai Anna Katalin leánya (1585—1618); *Amália Terézia*, I. Ferenc császár és második neje, Mária Terézia leánya (+ 1807, három napos korában); *Anna Mária*, IV. Ferdinánd toskanai nagyherceg neje (1836—1859); *Antal Viktor*, Lipót császár és Mária Lujza fia, nagy történetíró és botanikus (1779—1835); *VI. Károly* német császár (1685—1740); *Károly*, az asperni győző, II. Lipót fia (1772—1847); *Károly Albert*, Albrecht főherceg első fia (1846—1848); *Károly Ferdinánd*, Károly főherceg fia (1818—1874); *Károly József*, III. Ferdinánd fia, olmtüzi és passai püspök (1649—1674); *Károly József*, trieri érsek, a lotharingiai herceg fia (1608—1715); *Károly József*, I. Ferenc császár fia (1745—1761); *Karolina*, III. Ferdinánd toskanai nagyherceg leánya (1793—1802); *Karolina*, I. Ferenc császár leánya (1795—1799); *Karolina Augustia*, I. Ferenc negyedik neje, Miksa József, bajor király leánya, kit a nép ajka angyas császárnőnek hívott, s ki most elvesztett trónörökösünket kiválték szeretete, s ezavakkal halt meg: uram, legyen meg a te akaratod! (1792—1873); *Karolina Mária*, Ferenc császár leánya, IV. Ferdinánd nápolyi király felesége s Napoleon ismert erélyes ellenfele (1752—1814); *Krisztina Mária*, Mária Terézia leánya, Albrecht szász-tescheni herceg neje (1742—1798); *Erzsébet*, ennek testvére (1737—1740); *Erzsébet*, I. Ferenc császár első neje, Frigyes Jenő württembergi herceg leánya, (1767—1790); *II. József* császárnak is kedvence volt, ki nászünnepeit is fényesen ülette meg, bár különben ellensége volt minden ceremóniának s e napon 6000 aranyat osztatott ki a szegények közt; *Erzsébet Krisztina*, VI. Károly császár neje, a gyönyörű szép szőke hajáról család körben csak „blonde Lúzel”-nek szólított ritka nemeskezlő nő, Rudolf Braunschweig-Lüneburgi herceg leánya (1691—1750); *Eleonora*, III. Ferdinánd császár harmadik neje, V. Károly, Gonzaga s Mantua hercege leánya, a csillagkeresztrend alapítója (1630—1686); *Eleonora Mária*, III. Ferdinánd leánya, első férje Wisniowiecky Mihály lengyel király, a második (V.) Lotharingi Károly (1653—1697); *Eleonora Magdolna Terézia*, I. Lipót harmadik neje, Fülöp Vilmos pfalzi gróf leánya, kiváló szépség. Férje halála után nem tette le többé gyászruháját. Meghagyta, hogy a Mária szolgái rend ruhájában, fehér öltönyben, égszínkék csuklyával, fehér fátvállal, vasláncszal, s rajta a halálfejjel, temessék el, egyszerű koporsójára pedig ezt írják: «Eleonora Magdolna Terézia, szegény bűnös nő.» Csak Mária Terézia cseréltette ki koporsóját díszesebbel.

Továbbá a kapucinus-templomban nyugszanak még: III. Ferdinánd császár, kire egy, a Burgpalotában támadt tűz annyira hatott, hogy annak következtében meghalt (1608—1657); IV. Ferdinánd, magyar és cseh király, ki himlőben halt el (1633—1654); *Ferdinánd József*, III. Ferdinánd császár fia (1657—1658); *Ferdinánd Venczel*, I. Lipót császár kis fia (1667—1668); *Ferdinánd Károly*, I. Ferenc császár fia, lombardiai fővezér (1754—1806); s ennek neje, *Beatriz* modenai hercegnő (1750—1829); *Ferdinánd*, estei Ferdinánd főherceg fia, lovassági tábornok, galicziai helytartó (1781—1850); *Ferdinánd Miksa*, királyunk testvére, s mexikói császár, kit Queretárobán lőttek agyon (1832—1867); V. Ferdinánd, II. Ferenc császár fia, ki 1848-ban a koronát letéve, azóta a prágai Hradsinban élt visszavonulva (1793—1875); I. Ferenc császár, lotharingi herceg s toskanai nagyherceg, Mária Terézia császár és királyné férje, a nagy vadászati szenvedélyéről ismert uralkodó, s a család Habsburg-lotharingiai ágának megalapítója, kit Innsbruckban színházából kijövet szívizélhűdés ölt meg (1708—1765); *Ferenc Albert*, szász-tescheni herceg, III. Ágost lengyel király fia, Krisztina Mária főhercegnő férje, s cs. k. tábornagy (1738—1822); *Ferenc József Károly*, I. Napoleon és Mária Lujza osztrák főhercegnő fia, a reichstadti herceg, kinek tudósvében történt korai gyászos halálát koporsóján latin felirat örökíti meg (1811—1832); I. (II) Ferenc császár, II. Lipót fia, alattvalóinak atyja (1768—1835); *Ferenc József*, Károly Ferdinánd főherceg csecsemő fia (+ 1855); V. Ferenc modenai herceg (1819—1875); *Ferenc Károly*, Ferenc császár fia s királyunk atyja, a jótékonyaságról s leereszkedéséről ismert főherceg (1802—1878); *Fülöp Ágost*, III. Ferdi-

nánd fia (1637—1639); *Henriette*, Károly főherceg neje, Frigyes Vilmos nassau herceg leánya; példányszerű nő és anya, ő honosította meg nálunk a karácsonyfákat; *Hermina*, József nádor leánya, a prágai nemes-hölgy-alapítvány apátja (1817—1842); *Hildegard* bajor királylány, Albrecht főherceg első neje, jótékony lelkű nő (1825—1864); *Johanna Gabriella*, Mária Terézia császár és királyné 12 éves leánya (1750—1762); *János*, I. Lipót csecsemő fia (1670); *János Nepomuk*, II. Ferenc császár fia (1805—1809); I. József császár, ki himlőben halt meg s gyöngéden véve bucsut családjától, nyugodtan várta végét (1678—1711); *II. József* császár, a merész lelkű reformer, a humanus, szabadelvű uralkodó (1741—1790); *József*, I. (II) Ferenc császár 8 éves fia (1799—1807); I. Lipót császár (1640—1705); *Lipót*, I. József császár fia (1700—1); *Lipót*, I. József császár fia (1682—1684); *Lipót*, VI. Károly fia, Asturia herceg (1716); *II. Lipót* császár (1747—1792); *II. Lipót*, toskanai nagyherceg, IV. Ferdinánd fia. (1797—1870); *Lipót Vilmos*, Ferdinánd császár fia, magdeburgi érsek, belgiumi kormányzó és hadvezér, jelentékeny részese a 30 éves háborúnak (1617—1662); *Lajos*, II. Lipót fia, (1784—1864), ki V. Ferdinánd betegkedése alatt egy ideig a kormányzatban is részt vett; *Ludovica*, III. Ferdinánd toskanai nagyherceg neje, szicíliai királylány (1773—1803).

Mária, III. Ferdinánd császár leánya (1641); *Mária*, Rajner főherceg leánya (1821—1846); *Mária Amália*, VI. Károly leánya (1724—1730); *Mária Amália*, II. Lipót leánya (1780—1798); *Mária Anna*, III. Ferdinánd neje, III. Fülöp spanyol király leánya (1606—1646); *Mária Anna*, I. Lipót császár leánya (1672); *Mária Anna Jozefa*, III. Ferdinánd leánya, János Vilmos neuburgi gróf neje (1654—1689); *Mária Anna*, I. Lipót leánya, V. János portugál király neje (1683—1754). Csak szíve nyugszik itt. *Mária Anna*, VI. Károly leánya, Lotharingi Sándor Károly neje (1718—1744); *Mária Anna*, Viktor Emánuel szász király leánya, V. Ferdinánd neje, jóságos hitves, anyja a szegényeknek (1803—1884). *Mária Anna Karolina* Ferenc Károly főh. leánya, királyunk huga (1835—1840); *Mária Anna*, I. (II) Ferenc császár leánya (1804—1858); *Mária Antónia*, I. Lipót leánya, — Miksa Emánuel, bajor választó neje, (1669—1692); *Mária Antónia*, IV. Ferdinánd toskanai nagyherceg leánya, a prágai nemes-hölgy-alapítvány apátja (1858—1883); *Mária Annunziata*, Károly Lajos főherceg második neje, szicíliai hercegnő (1843—1871); *Mária Klementina*, salernói Lipót herceg neje, I. (II) Ferenc császár leánya (1798—1850); *Mária Erzsébet*, I. Lipót császár leánya (1680—1741); *Mária Izabella*, II. József császár első neje, pármái hercegnő (1743—1763); *Mária Jozefa*, I. Lipót leánya (1675—1676); *Mária Jozefa*, I. Lipót császár leánya (1687—1703); *Mária Jozefa*, II. József császár második neje, Károly Albert bajor választó leánya (1739—1767); *Mária Jozefa Gabriella*, Mária Terézia császár és királyné leánya (1751—1767); *Margit*, Károly Lajos főherceg első neje, János szász király leánya, (1840—1858); szíve az innsbrucki kápolnában; *Mária Lujza*, I. (II) Ferenc császár leánya, I. Napoleon neje (1791—1847); *Mária Lujza*, I. (II) Ferenc harmadik neje, rendkívül szép nő, s szenvedélyes vadász, Ferdinánd főherceg leánya (1787—1816); *Mária Lujza*, II. Lipót császár neje, II. Károly spanyol király leánya, (1754—1792); *Mária Magdolna*, I. Lipót leánya (1659—1743); *Mária Margit*, I. Lipót leánya (1690—91); *Mária Terézia*, II. József császár leánya, első nejétől, pármái Izabellától (1762—1770); *Mária Terézia*, özvegy szicíliai királyné, Károly főherceg leánya (1816—1860); *Mátyás* császár és magyar király (1557—1619); *Matild*, Albrecht főherceg tragikus végzetű ifjabb lánya, kit ruhájának meggyalulása következtében szenvedett égési sebei ölték meg. (1849—1867); *Miksa Tamás*, III. Ferdinánd császár fia (1638—1639); *Miksa Ferenc*, kölni érsek, Mária Terézia császárnő fia (1756—1801); *Mária Terézia* császár és királyné, ki férje halála óta vigasztalhatatlan volt, a koronát is le akarta tenni, hogy mint apácza végezzék életét. Sohase tette le többé gyászruháját, gyakran felkereste férje koporsóját, s midőn utolsó látogatása alkalmával azt vette észre, hogy a szék eresztkötele, melyen a sírboltba lebecsátották, megszakadt,

ezt a közeli vizsontlátás előjelének tekintette. (1717—1780).

A többi halott a következő: *Rudolf*, Károly főherceg fia (1822); *Rudolf* olmtüzi érsek, II. Lipót császár fia, kitűnő hegedűs és zongorázó, Beethoven barátja, kinek egy szerzeményét is ajánlotta, a mellett rajzolt a rézbe is metszett (1788—1831). Szíve az olmtüzi székesegyház egy fülkéjében. *Sándor Lipót*, Magyarországnádora, II. Lipót fia, ki Laxenburghban, tüzi-játéknál bekövetkezett szerencsétlenség folytán vesztette életét (1742—1795); *Sárolda* I. Ferenc és Mária Terézia leánya (1739—1740); *Teréz*, Albert szász-tescheni herceg leánya (1767); *Zsófia Dorottya*, királyunk és Erzsébet királyné leánya (1855—1857); *Zsófia Dorottya*, királyunk anyja, Ferenc Károly főherceg neje, s Miksa József bajor király leánya (1805—1872).

Ezek a kapucinus templom sírboltjának eddigi lakói. De ez a szám nem foglalja magában a Habsburg-dinasztia összes halottjait. Ezeket kívül Bécsben még a karmelita kolostor, a clarissák kolostorai, a szent István-templom, a dominikánus templom, a minorita templom, az angusztiánus templom is többszörösen szolgált temetkezési helyül. Bécsben kívül pedig Ausztriában *Mauerbach*, *Seckau*, *Gaming*, *Hall*, *Bozen*, *Ebensee*, *Stein*, *Keckau*, *Brünn*, *Stams*, *Neuberg*, *St. Paul*, *Innsbruck*, *Grätz*, Csehországban *Prága*, Bajorországban a *Speyeri* székesegyház, Olaszországban *Pisa*, *Venezia*, *Róma*, Svájcban *Bazel*, *Königsfelden*, Spanyolországban *Granada*, a madridi *Escorial*, a *santa clarai* és *st. just* kolostor, Belgiumban *Brou* és *Brügge* fogadtak be többet a Habsburgok ősei közül. Magyarországon *Esztergomban* van eltemetve Károly Ambrus érsek, Ferdinánd főherceg fia (megh. Pápa 1809); *Budapest*en a várbán József nádor és második neje, *Hermína*, anhalti hercegnő, s harmadik neje, *Mária Dorottya* württembergi hercegnő, az ürmői sírboltban alussza örök álmát első neje, *Alexandra Pawlovna*, I. Pál császár leánya (1783—1801) s ennek csecsemő lánya, *Pauline*. *Győrött* vannak Erzsébet, Albert király nejeinek és Zsigmond császár leányának porai (1396—1443), *Székesfehérvárt* Albert magyar király, de 1772-ben belső rézszeit császári parancsra Bécsbe, a szent István templomba szállították; végre a bánati *Ujjfaluban* nyugszik Mária Anna, II. Lipót császár leánya, a prágai nemes-hölgy-alapítvány apátja (1770—1809).

r.

RUDOLF KIRÁLYI EMLÉKEZETE.

A királyiak szavukat felemelvén sírának, és maga a király is, és minden szolgált fellelté igen nagy sirást tőnek. — II. Sámuel XIII: 36.

BAKSAY SÁNDOR-nak a kunszentmiklósi reform. egyházban 1889. febr. 5-én tartott gyászünnepélyen mondott beszédéből.

Mindnyájan tudjátok az okot, mely e gyülekezetet a szokottnál nagyobb számban gyűjtötte össze; a gyászt, mely egész Európát megrendítette; a melynek sötétéből villámok száguldanak szerteszéjjel, — villámok, melyek a mi szívünket hasogatják meg, keserűséggel és rettegéssel töltik el.

A gyászt, melynek sulya alatt a király arczborul a királyok királyá előtt, kinek akaratából a halál leszállott a palotára, s gyökerestől szakasztotta ki annak legékesebb oszlopát.

A gyászt, melynek hamuja elborítja e nemzetet, mert minket illetett legnagyobb keserűséggel az Úr, az ő haragjának napján.

A gyászt, melyben a két legvesztesebb fél, király és nemzet sírba borulnak egymás nyakába, mint gyászoló szülők az egyetlen fiú holtteste fölött...

Kiben leendő királyát előre megszerette a magyar, a király fia, a király egyetlen fia, halva fekszik Rudolf herceg.

Halva hat nap óta. Koszorúk borítják, de a koszorúk erdején keresztül is lehatolnak a könyvek ronsolt homlokára. Ott siratja atyja, keltegeti anyja, ifjú felesége, szép kis cseméjét; keltegetik jajjal, szemrehányó szóval.

«Sírva megyek az én fiam után a koporsóba.»

«Fiam! miért cselekedtet ert mívelünk! Ime én és a te atyád nagy bánattal keresünk tégedet.»

«Kedvesebb neked a sír, mint a te ágyas-házad? jobb szeretet te a koporsót nevezni anyádnak, és a férgetek a te nénédnek, mint minket?»

Avagy nem rendülne-e meg ezen a föld, és nem sírna-e annak minden lakosa, midőn Isten azt mondja: a napot elnyugatom délben, és bésztetém a földet gyászszal, siralomra fordítom a ti imneiketeket és énekeleteiket, és juttatlak titeket oly keserűségre, minemű szokott lenni az egyzsúlótton...

Merev és könnytelen szemekkel, vagy szétbontott hajjal és zokogva, vagy összekulesolt kézzel és jászóval lépnek a koporsóhoz e nagy, e rettenetes tetemreháznál a királyi atya és anyja; a fejedelmi özvegy, József nádor unokája; a királylány, a királyok leánya, kik szavukat felémelvén sírnak; — az egész nemzet, a két országnak minden népe; és minden jaj ez egy szóban végeződik: Elest a mi fejünknek koronája, siralomra fordult a mi örömünk. Jaj nekünk!

Ez a mi gyászunk. E miatt ült le egy közös porba ez a gyülekezet. Rudolf herceg halva fekszik; az ő fiatal életét, az ő minket szerető nagy szívét, az ő semmivé lett nagy jövődjét, — s mindezekben magunkat siratjuk.

Sohasem éreztem annyira gyöngeségemet, mint ez órában, — szemben azzal a kötelességgel, mely fájdalomukhoz és gyászunkhoz méltó gondolatokat és szavakat követel tőlem. Ti napok óta olvastok a legnagyobb elméknél s legérzékenyebb lelkekben elégébeba öltöztetett jajjait; az ország egyik határáról a másik feleket fölött röpködnek a mely és fájdalom gondolatoknak koszu-rú; mit tudnék én ezeknél szebbet, méltóbbat, meghatóbbat, vagy ezekhez hasonlólt is mondani? Ha tudnék! Ha felrázhatnám álmából, kiáltanék bizonynyal: Miért hagytál el minket, te a ki szerettél minket; te a ki szerettünk, — miért nem maradtál közöttünk? Mi fájt, mi bántott, a mit mi meg nem tudtunk volna gyógyítani? Micsoda féreg rága szívedet, a mit mi össze nem tudtunk volna morzsolni? Micsoda ellenség kergetett, a kit mi földhöz nem vertünk és össze nem tapostunk volna te éretted? Nem mi állottuk egykor szépanyád roskadozó trónusát körül? Nem mi kiáltottuk azt: Haljunk meg a mi királyunkért, Mária Teréziáért?

De a te ajkaid nem felelnek, és nem mondják meg nekünk a titkot, a mit sírba vittél magaddal.

Félek, nagyítom a gyászt. A könny igen erős nagyító üveg, egy cseppjén keresztül százszorosán megnagyobbítva látszanak a gyász tárgyai és érzései. — Félek, ez a gyász önmagának hizeleg, s örömet találja benne, megokszorozván önmagát... De nem; hizelegni nem szoktunk; és a sírás, mely a négy folyó partján megrendülve kél, — a jajok, melyeknek visszhangoztatásában a három bérc versenyre száll egymással, — a könny, melytől megáradtan most visszafelé foly Bécsnek a Duna... nem hazugságot szólnak. Óh, mikor ez a nemzet sírni nem akar, egy könnyesepet szeméből ki nem sajtol semmi érzésvessző, semmi bűvérő. Most önként patáknak, Rudolf herceg meghalt.

Csak harmincz éves volt. Még nem volt kezében királyi pálcza, de már uralkodott. Uralkodott bizony, a nélkül, hogy atyja jogaiba Absoloni kézzel avatkozott volna. Uralkodott. Hivatkozom mindazokra a szívekre, kik most sírnak. Uralkodott. Mit mondok! Uralkodott már mint kised. Első mosolyával felolvastotta a jeget atyjának szíven; az ő gyöngye kezei a királyi homlok redőit kegyelem és szeretet sugárivá változtatták; az ő gyöngye ujjai már a bölcsebből anyi vasbilincset összerőrték, anyi börtönajtót felnyitottak, anyi árvának atyát adtak és anyi özvegynek fejét! És anyi foglynak szabadságot! Mintha a mennyei szó zendült volna meg bölcsője felett a királyi atyja ajkain: *Ez az én szelimes fia, kiben megengeszteltem...*

Azúban nem hallottunk róla sokáig. Atyja lábainál nevedekett. Nevelve, képezve nem a magánélet könnyű örömeire, hanem az uralkodás nehézségdjára. Csak akkor látjuk, midőn a gyermek-szobából kilép, mint deli ifjú, mint atyja koronái örököse. Csak akkor sovárgunk utána, midőn hosszú utazásából visszatérve karjain egy királylányt, visszatér fogadni atyja áldását, népei üdvriadalmi között. Érezzük közelgetőjét, mint a vetések a tavaszi napét.

De micsoda felhők futják meg ezt a hajnal?

Micsoda lesújtó szó az, a mit Prágából mincünk izen, komoly munkára emlékeztetve nemes-ségünket?

Ah ennyit mondani, ilyen alkalommal mondani, csak a szeretetnek szabad, a gyűlöletnek nem; csak a vérmek, s nem az ellenségnek. Csak a tettetés nélkül való szeretet az, a melynek nemcsak mosolya van, hanem villámai is, — a melynek joga van nemcsak simogatni, köztögetni, gyógyítani, hanem van joga sebezni és metszeni is!

Oh hányan, kik azt a szót hallották, jósoltak abból szomorú jósoltat. Idegen mihozzánk, idegen is marad, nem szeret bennünket. De mi ugyanabból a szóból ellenkezőt olvastunk ki. Nem szólanak így, ha nem szeretnek minket. Hajnalt láttunk benne; hajnalt, melyet megfutott a felhő; felhő, mely közelget felénk villámlással, és termékenyítő esővel terhesen...

«Micsoda napfény fogja beragyogni azt az országot, melyre ilyen hajnal lövelli bitorát.

«Előbb csak a hegyormok aranyozza meg; azután a sziklák fürdenek fényében. Majd a fenyvesek, a bükkök, a cser-erdők köszöntik harmatozva érkezését. De ha egyszer a bokrok, a völgyek, a patakok fölmelegszenek ettől a sugártól; az lesz az élet, az lesz az ének, az lesz a tavasz...»

Nem volt-e okom minap jövődjének és jövődjének e lelkes színezésére? * Az ő ifjú életének minden mozzanatja nem-e megannyi kezesesség, megannyi bátorítás volt e szó kimondására? Nem láttuk őtet mindenütt részt venni munkáinkban és örömeinkben, alkotásainkban és pihenéseinkben, — nagy alkotásainkban, melyek századokra szólnak, — és a fűszálak öntözésénél, melyek a mi szegény kis országunk földjét megszépíteni születtek? Nem ébredtek föl közöttetek a századok óta alvó mondok, melyekben a királyi fényben vagy ábruhában bejárja atyja országát, — megjelenik a szegény ember tűzhelyénél, igazságot szolgáltat, vigasztal, jót tesz, s csak távozása után tudják meg, ki volt? Mint a nap, mindenüvé lövelli sugarát s a hova fénye el nem hat, elhat világa, a hova világa nem, elhat melege. Katona és tudós, a ki a munka érzésvesszejét és tudomány olajját is felveszi ezimerebe, klenodumai közé; bajnok a bajnokok közt, tudós a tudósok között; ma fürdik a fényben, holnap felkeresi a verítéket, s felmagasztalja azt a munkásember homlokán... a magyar királyi.

De mindezt láttuk másutt is. Királyokról és királyfiakról, minőnek ő itt rajzolva van, szólnak nekünk a történet sokat. De olyat egyet sem mutat nekünk, a minő ő volt egy dologban.

Négy száz esztendeje, hogy meghalt Mátyás király. *Oda az igazság!* mondja azóta a magyar. De sokkal inkább mondhatná: *Oda a magyar szó.* Igen! Négy száz esztendő óta nem szolt hozzáunk magyarul Mátyás király trónja, és nem értette a mi nyelvünket. — És most, — álomnak is sok volna, — mintha ez ifjú alakját vette volna fel a nagy király! A kik meg nem bűvölt lelke tükröknek, szelid kék szemének tiszta sugárzása, megígézik, megszüditik azok a beszédes ajakak, melyeken lágy zengéssel harmatoz az édes magyar szó.

És minő szavak! Hallottátok az országos tárlat bezáró ünnepélyén? Emlékeztek még rá? «Házánknak szolgáltunk, azon házának, melynek szent földéhez a hűség és szeretet kötelekei csatlakoznak bennünk. Eljen a király, eljen a mi imádott hazánk!»

Imádott hazánk!

Ah! hogy nem lehetett ott az egész nemzet! Ah! hogy egy nemzet százszáz karjának nines anyja ereje, hogy felrázza halottaiból; hogy oda lépve hozzá, azt mondhatná neki: király fia, kélj fel! Szép koronánk, ékességünk, nyisd meg ajkaid! Mondjad meg egyszer, csak egyetlen egyszer azt a szót: *hazánk szent földje, imádandó hazánk!* Csak egyszer meg! Látod! Négy száz esztendő óta most hallottuk először, — ki tudja, mikor halljuk megint?

De te nem szólsz semmit! Elhagytál minket, és a kik mindent vártak tőled, azoknak gyászt hagytál öröklő, mely miatt a király s királyfiak szavukat felemelvén, sírnak; és maga a király is és minden szolgáló felette igen nagy sirást tőnek. És sirat az egész Izrael. Gyászt nekünk,

* «Vasárnapi Ujság» 1888. évi 8. szám.

a kik úgy szerettünk! Ne bántsa meg álmaidat a szeretetnek ez a szemrehányása.

Ti, kiket az élet mindennapi gondja terhel! Láttátok ebből, mit ér ez a világ. Ime a ki gondolatban is alig tudja megmérni birodalma határait, egy széles birodalom örököse országlal egy szűk koporsót keres. Nem hisz a jelenben, nem ebben a világban, mely neki mindent megadott. — Ah ifjú fejedelm! jobb neked annak az égi trónnak legalsó lépcsőjén, mint idelemn a legmagasabb trónon: jobb ott az angyaloktól szeretettel, mint itt Európától csudáltatva; jobb ott szolgálnod, mint itt uralkodnod; jobb ott engedelmkedned, mint itt parancsolnod; jobb ott a gyóles, mint itt a bihor; jobb ott a pálmá-ág mint itt a királyi pálcza, jobb ott a homlokodon a legkisebb csillagnak egyetlen sugárcsókája, mint itt a koronák.

Ezt az országot megadta néki Isten, kinek tudtából és akaratából történt az ő bús távozása közülünk. Megadta néki a Krisztus véreért és drága váltásáért, kinek könyörületességébe hívó lélekkel ajánljuk az ő korán megfáradt, korán nyugalomra tért lelkét. Ó már az örökkévalóság, melybe befogadtatott, és az emlékeztet, mely ide alant megőrizi nevét; miénk a könny, a gyász. — És egyszermind miénk a Krisztustól nyert drága szent jog, melylyel a legmélyebb gyászból is egyszerre felemelkedhetünk könyörgésünk vigasztalást kérvén a mennyi uralomig.

Hogy könyörgőünk a mi jó királyunkért, kivel minden népei egy gyászban ülnek ma az ő egyetlen fiának, a mi szeretett ifjú fejedelmünknek koporsójánál. Királyok király! Vedd kezébe szívét és erősítsd meg; tekintsd meg siralmát és szenteld meg gyászt. Vedd oltalmadba özvegyét és áróját a te ifjú szolgádnak.

Könyörgünk a mi hazánkért. Istennek fia! te is szeretted hazádat, és megsirattad azt; te is magadhoz kívántad gyűjteni szétszóró népet; neved mi bennünk ezt az érzést; tedd gyümölcsözővé és áldd meg szívünkben a hazaszeretetet.

Vedd körül a te igazsággal a szent sátor, melyben a te szolgálóid, a mi népünknek vénei ítélnék és törvényt mondanak. Világosítsd őket, hogy ne tévedjenek, erősítsd, hogy ne esüggedjenek, bátorítsd, hogy meg ne rettenjenek, szenteld meg, hogy egyező akaratú legyenek.

Könyörgünk a gyászban mindazokért, a kik szenvednek, vagy kerszetet hordoznak. A kik özvegységnek és elhagyatásnak, a kik fájdalomnak és siralomnak völgyében járnak; a kik a betegség ágyán sóhajtoznak; a kik a halál révén, a koporsó szélén állnak; a kik színed előtt állván uralmadtól várják ítéletüket...

Úr Jézus! Élő Istennek fia! Emlékezzél meg róluk és mirőlünk is a te országodban. Amen.

EGYVELEG.

* A csillagjósolás a XVI-ik században már határozott számmal volt összekapcsolva. Minden betűnek számjelentése volt. A k i g 1—10-et, azontul 20, 30, 40, számokat jelentettek. A gyermek, valamint szülői neveinek betűit összeadták, azt egy megállapított számmal elosztották és a maradék számmal megfelelő jósoltat kikértek a naptárból. Itt az 5-ös szám Saturnusnak, a 6 Jupiternek, a 7 Marsnak, 8 a Napnak, 2 és 9 Venusnak, 3 Merkurnak és 4 a Holdnak volt szentelve. Ha az osztásnál maradék nem volt, a Venusnak szentelt 9 szám volt irányadó.

* Trombitáló hal is van az atlanti és indiai óceánban. Borneo nyugati partján különösen dagály alkalmával gyakran hallanak a hajósok valami sajátosság zenét, különösen ha felültek a vízbe teszik. Néha erős orgona-hangként hallatszik, majd mint lágy aeolhára-hang. A hajón eleinte forró víz bugyborékolásához hasonló zajt hallanak, majd erősebb lesz a hang s végül egészen úgy hangzik, mint a dobzó. Sokszor észlelték már, hogy ezek a sajátosság hangok halaktól erednek, de még mindig nem tudták megállapítani, hogy a rendesen néma halak közül ezek mi módon idézik elő a hangot.

* Vörös-kereszt-egyletet létesített a belga király az új Kongó államban s azt is összeköttetésbe hozza a genfi szövetséggel. Az egyesülésnek céljai közé tartozik Afrika legéveszebb pontjain átláló helyeket létesíteni, egyet az északnyugati partrvidéken a király költségén már állítottak.

* A napraforgó virágot több tudós igen alkalmasnak tartja a malaria ellenszerül elő vidékeken, hol, miként hazánkban is, az Eucalyptus nem képes tenyészni. Franciaországban Rochefort vidékén s Hollandiában is több helyen sikerrel alkalmazták már a napraforgót s mindenütt, a hol tömegesebben ültetik, a láz csaknem teljesen megszűnt.

RÉSZLET A GÖDÖLLŐI ALSÓ PARKBÓL. — KELETI GUSZTÁV RAJZA.

A ZENOGA-TÓ A RETYEZÁTBAN. — MELKA VINCZE RAJZA.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS LÁTOGATÁSÁRÓL EMLÉKEZETES HELYEK MAGYARORSZÁGON.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS A RAVATALON.

Január 30-án a kora déli órákban terjedt el Bécsben a meierlingi gyászeset híre. Aznap alkonyatkor már megtörténtek a rendelkezések, hogy a drága tetem a vadászkastélyból a badeni vasútállomásra, onnan Bécsbe legyen szállítható. Éjféltájban érkezett meg a kíséret a koporsóval az indóházba, hogy onnan udvari teherkocsin a Burg azon szárnyába vigyék, mely a svájci udvar neve alatt ismeretes, hol a trónörökös lakosztálya berendezve volt a második emeleten.

A helyiséget természetesen azonnal elrekesztették, mert a nép a késő idő daczára nagy tömegben hullámozott az utcákon, néma megdöbbenéssel nézve a gyászkozsit. Azontul, míg csak a trónörökös a ravatalon feküdt, csak belépti-jegygyel lehetett bejutni, kivéve azt a kevés időt, midőn a koporsóba tétel előtt a nagy közönségnek is megengedték, hogy szakaszonként bebecsátva az elhunytnak arczára még egy utolsó pillantást vessen.

A terem, melyből a ravatalos szoba nyílt, koszorúkkal volt tele s kábitó illat áradt a virá-

csüggött, befödve a lábakat. Feje atlaszpárnán pihent. A fekete bársonnyal bevont, arany sarkakkal és koronákkal díszített koporsó, a minőbe az udvari szabályok szerint máskülönbben csak valóságos koronázott uralkodókat szokás temetni, egészen látható volt.

A koporsó lábánál egészen feketével bevont imazsámoly állott, négy ezüst gyertyatartóval, bennök égő gyertyákkal, egy magas ébenfeszülettel s szenteltvíztartóval. A ravatal körül voltak fölhalmozva a kincseket érő pompás koszorúk, a lábánál egy kis rózsakoszorú, melyet a kis árva kezei tettek ide le. Ez alatt volt a bánatos özvegy rózs- és nefejejsz-koszorúja, aztán a mélyen sujtott anyáé és a többi fejedelmi rokoné.

A «Vasárnapi Ujság», melynek a megboldogult trónörökös rendes olvasója volt s melynek példányai gondosan össze voltak gyűjtve dolgozó szobájában, két művész munkatársát, Feszty Árpádot és Roskovics Ignácot kérte meg a Bécsbe menetelre, hogy a végtisztességtétel jelenetéből e lap számára vázlatokat készítsenek. Szíves készséggel vezették be őket hétfőn az udvari kápolnába, a hol a lelkesek épen ak-

Rudolfra, mert a rajz hű mása ekkori vonásainak.

Egyébiránt a trónörökös arca már életében is igen megváltozott az által, hogy szőke szakállát egészen levette, csak a füle mellett hagyván meg kis részét. Arca igen megrövidültnek tűnt föl ez által s még inkább szembe ötlött ajka fölött az erős, sűrű bajusz. Mi még többnyire szőke szakállal láttuk őt, melyet, mint mondják, katonai szolgálati tekintetek miatt kellett e nyár elején levétnie, mikor mint a gyalogság főfelügyelője szemleutjára indult. Az újabb arczképek is, melyeket róla a «Vasárnapi Ujság» bemutatott, még szakállal tüntetik föl.

Ez uttal ezt a hiányt is pótolni óhajtván, bemutatjuk legutolsó három arczképét, mely már ez idén, 1889-ben történt fényképi fölvétel után készült. Egyiken katonai egyenruhában, másikon könnyű vadászöltözetében, fején könnyű kis kappal, látják olvasóink, míg a harmadikon ez utóbbi öltözetére még vadászbundáját is vállaira vetette.

KÖNNYŰ VADÁSZÖLTÖZETBEN.

VADÁSZEUNDRÁBAN.

KATONAI EGYENRUHÁBAN.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS LEGUTOLSÓ (1889. ÉVI) ARCZKÉPEI. — ANGERER V. FÉNYKÉPEI.

gok tengeréből szerteszéjjel. Már ez a terem is a trónörökös lakosztályához tartozott. Két ablaka vetett világot a falakat borító drága gobelinekre s a királyasszonyt bál ruhában feltüntető nagy arczképre, mely a terem egyik sarkát elfoglalta.

A benyúló szoba fekete szőnyegekkel volt elso-tétítve s csak az égő viaszgyertyák lángja terjesztett szomorú világot maga körül. A lefüggönyözött ablakokkal szemben levő falat egész elboríták a pálmák és délszaki növények, melyek fölnyultak a mennyezetig, nagy leveleikkel a földig hajolva s félkörű zöld fülkét képezve az embermagasságra fölláttott ravatal körül. A koporsó fejénél széthajoltak az ágak, látni engedve az életnagyságu Krisztus-képet, mely a fénysugár özönében kezét áldásra kiterjesztve, mintegy lebegni látszott a halott fölött.

Ott feküdt alatta a drága halott a ravatalon, márványfehér arczczal. A gyalogsági tábornokok aranygallérú fehér díszegyenruhája fódte testét, mellén a Szent-István-rend keresztbe futó széles piros-zöld szalagjával és számos rendjellel. Kezei nem voltak összekulcsolódva, brabanti csipkével beszegett aranyhimzésű brokát takarón nyugodtak, mely a koporsó alsó részéig le-

kor végeztek be a beszentelést. A ravatal körül osztrák udvari és magyar királyi testőrök állottak.

A trónörökös arca, ha hozzá vesszük azt is, hogy az utóbbi időkben borotválkozott, nagyon elütött az élő arczától, melyet nálunk barátságos, szelíd kifejezésével kiki szívébe véssett, ha csak egy izben látta is. Alig lehetett a halottban ráismerni «a mi Rudolfunkra», a mit talán a bebalzsamozás s az arczára alkalmazott vékony rizspor-behintés is okozhatott. Jobb halántékán látható volt az a kis sebhely, melyen a gyilkos golyó beröpült.

Roskovics jobb oldal felől álva készítette el a vázlatot, melyet mint ily körülmények közt fölötte becseset, a maga eredetiségében mutatunk be olvasóinknak. A rajz az arczon végbement átváltozást is hiven tükrözteti vissza s az, a ki a trónörökös életében s tán épen beszélgetés közben látta s élénken emlékezik vissza rá, alig fog benne rá találni a mindnyájunk által oly jól ismert arczra. De a kik abban a szomorú szerencsében részesültek, hogy őt elhídeglőve, merev, mozdulatlan vonásokkal lássák a ravatalon, azok első pillanatra rá fognak ismerni a «meghalt»

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS LÁTOGATÁSÁRÓL EMLÉKEZETES HELYEK MAGYARORSZÁGON.

Örömet idézett ő e hazában, kétségtelenül. Minden kínálkozó alkalmat megragadott, hogy szabad ideje egy részét közöttünk tölthesse, a hol az udvari szabályok feszélyező hatásától távolabb szabadon adhatta magát át a természetben talált gyönyöreinek s szabad folyás engedhetett érzelmeinek, s mint ember, és nem magas állásu hivatalos személy mutathatta magát.

Gödöllőnek szelíd, enyhe levegőjében, nyájas szép vidékén tölté zsenge gyermekkorának legderültebb napjait, — szívével forrott hozzá. Ott minden pagonyt, minden völgyet ismert, nem egyszer járt be. Irodalmi utolsó gondoljai közé is az tartozott, hogy Gödöllőnek és vidékének, az uralkodó család e csendes menedékhelyének írott emléket emeljen ország- és népismerető nagy vállalatában. Talán már készen is volt agyában a terv, talán hozzá is fogott már papírra vetéséhez, mikor az a rettenetes gondolat s a nyomban rá következő golyó onnan minden más gondolatot és tervet oly durván kivet. Gödöllő megérdemli, hogy a mikor hazánkban az ő emléke

által megszentelt helyeit összegyűjtve bemutatjuk, öt említjük meg az első helyen.

Görgény-Szent-Imrét 1881-től kezdve hat ízben látogatta meg a trónörökös. A mely esztendőben az ott rendezett s világhírűvé vált medvevadászatok elmaradtak, nem sorozta sikerült vadászatai közé. Jól érezte ott magát, a rá váró birodalomnak keleti szélé felé, a járhatlan vadonok közepett, a hol a fejedelmek kora óta oly ritkán fordult meg civilizált ember ő előtte, s a hol ő a természetet még a maga tiszta valóságában, emberi kezekről ki nem forgatva szemlélheté, évezredek erdők rengetegekben tűzheté az európai erdőségek egyetlen fenevadját, mely még veszedelmes s élvezetesebb izgalmat kínál az igazi vadásznak a magokat védeni nem tudó vadaknál.

Mindig örömmel gondolt rá az itt töltött napokra, ha nem jártak is mindenkor az óhajtott vadászserenésével.

Legszébb, legderültebb az itt töltött időszakok közül még is bizonyára az vala, mikor az általa kitűzött s fejedelmi pompával berendezett kastélyba ifjú nevelővel vonult be a királyfi, 1884 őszén. Mesébe illő napok voltak azok, a melyeket az ifjú pár itt töltött s nem lesz csoda, ha az ottani egyszerű nép tündérmeséket fog regélni unokáinak a fiatal királyfiról s a bájos, szép királylányról, a kik itt e hegység között, e patakok mellett jártak, andalogtak valaha, nagyon régen, ki tudja, igaz-e?

Görgény vidéke megkedvelteté a délkeleti havasokat Rudolf főherceggel. Első görgényi vadászataira következő évben, 1882-ben a *Retyezátot* látogatta meg s el volt ragadtatva annak zord szépségeitől, s többre becsülte, mint azokat, melyeket az Alpesek kínálnak.

Hasonlóképp volt a *máramarosi* erdőségekkel is, melyekben még nem egy helyet találni, a hol emberi láb nem fordult meg soha, annál kevésbé csattogott irtó fejsze fá között, hogy fölverje ezredéves esőndjét. Ki is szemelték egy szép helyet, nem messze a Tisza becséjétől, annak a partján az *Erdészölgyben*, hogy ott számára *vadászkastélyt* építsenek. El is készült gondosan, három év előtt már egészen készen állt, gyönyörű kilátással a festői vidékre, gazdag vadállomány változatos erdőséggel, szép tájnézetekkel, csergő hegyi patakokkal, természetkedvelő fejedelmi sarjhoz méltó módon. Mi haszna, hajh! ő nem látogatta meg, nem keresi föl többé soha....

A mit uralkodóházbeli ivadék azóta, hogy nemzeti királyaink sora megszakadt, — kiknek idejében módi volt a királylét, — nem tett meg magyar magán emberrel, csak nagy ritkaságként: azt Rudolf királyfi újra meg kezdte honosítani. Szeretett érintkezni magyar főurakkal, bizalmas, benső barátságra lépni velök, fölkeresni tűzhelyeik körül. Négy évvel ezelőtt hosszabb időt töltött gr. Károlyi István *nagy-károlyi*, tavaly őszön pedig gróf Festetics Tassziló *kesztelny* kastélyában, s alkalmat vőn magának arról az oldaláról is megismerni a magyar nemzetet, melyről a világon a leghíresebb: vendégszeretéről, ezzel is szorosabbra fűzte azt a köteleket, mely őt e sokáig félreismert nemzet fiaihoz fűzte.

A TRÓNÖRÖKÖS HALÁLA.

A nagy csapás, mely a monarchia népeit, és a király atyai szívét oly váratlanul érte, alkalmat adott egyszersmind, hogy a lakosság kifejezze szeretetét az uralkodó iránt. A király meghatottan mond köszönetet népeinek a bánat napjaiban tanúsított ragaszkodásért. Ő felsége a két miniszterelnökhöz, népeihez és a hadsereghez intézte köszönetét.

A *Tisza* miniszterelnökhöz intézett királyi kézirat így szól:

Kedves Tisza!

Valódi szükségét érzi szívem, még a legfájdalmasabb gyász napjaiban közvetlenül szeretett népeimhez fordulni, hogy a megható ragaszkodás és kegyetlenség hűség számtalan jeleiért mindnyájuknak legbensőbb és kifoghatatlan köszönetemet kifejezzem. E végből mellékelve küldöm ebbeli nyilatkozásomat, melynek magyar koromám összes országaiban való megfelelő kihirdetésére Önt ezennel utasítom.

Kelt Bécsben, 1889. évi február hó 5-én.

Ferencz József, s. k.

Tisza Kálmán, s. k.

Népeimhez!

A legsúlyosabb csapás, mely atyai szívemet érthette, drága egyetlen fiának pótolhatatlan elvesztése, Engem, Házzammal és hű népeimmel, a legmélyebb gyászba borított.

Bensőmben megrendülve, alázatossággal hajlok meg az Isteni gondviselés ki nem fürkészhető határozata előtt s népeimmel a Mindenhatóhoz könyörgök: Adjon erőt, hogy uralkodói kötelemimnek lelkiismeretes teljesítésében ne lankadjak, hanem követve ugyanazt az irányt, melynek változatlan megtartása ezentúl is a jövőre biztosítva van, a közös s a béke áldásainak megőrzésére irányzott folytonos törekvésben, bátran és bizalomteljesen kitartsak.

Vigaszt nyújtott azon tudat, hogy a legkesőbb lelki fájdalom e napjaiban népeimnek mindenkor tapasztalt szívélyes részvéte környez, s hogy minden oldalról, minden körből, közelből és távolból, városból és faluról, e részvétem oly sokféle és oly annyira megható nyilatkozásait veszem.

Belső elismeréssel érzem, hogy a kölcsönös szeretet és hűségnek az a köteleke, mely Engemet és Házzammal Monarchiám minden népével összeköt, a megpróbáltatás ily nehéz óráiban csak még inkább megerősödik és megszilárdul, s azért szükségét érzem annak, hogy részemről s a Császárné és Királyné, forrón szeretett Hítevem részéről, valamint mélyen sujtott menyem nevében is a gyászunkon való szeretetteljes részvétel mindezen nyilvánulásait szívem mélyéből megköszönjem.

E mélyen érzett köszönettel hű népimmel egyetemben főhíszkodom Isten kegyelmes segédlegért a további együttműködéshez, egyesült erővel, a haza üdvére.

Kelt Bécsben, 1889. évi február hó 5-én.

Ferencz József, s. k.

A temetés.

A temetés napja a nagy birodalom mind a két felében a gyász komor ünnepe volt. A hivatalok, az iskolák szüneteltek. A templomokban gyászistenmiszteteket tartottak. Délután 4 órakor pedig megkondultak mindenütt a harangok és fél-órát zúgtak. Budapesten a boltok és üzletek legtöbbször a temetés idejében zárva volt. A kirakatokban mindenütt a gyász jelvényei, és a trónörökös arcképe látható.

Bécsbe rendkívüli sokan utaztak föl. A vasutak leszállították az utazási díjakat. Bécs egészén gyászban volt. Fekete zászlók mindenfelé. A kirakatokban gyászhoz való tárgyak, vagy a trónörökös arcképe, gyász-draperia közt, fátval letakarva. A Burg körül reggeltől kezdve beláthatatlan tömeg. A kápolnában ravatalra helyezték halottat a délelőtti órákban még megtekinthette a közönség. De természetesen csak kevesen juthattak be a roppant sokaságból. Ekkor jelent meg a ravatalnál a magyar országgyűlés két házának küldöttsége is.

Az idő telire fordult. Előtte való nap folyton havazott. Most esőpés hideg lett. Dél előtt 10 órakor zárták el a kápolnát, mire a tömeg elvonult, s azokon az utcákon kezdett helyet foglalni, mely a kápolnától a kapuczinusok templomába visz, a sírbolthoz. A katonaság jelent meg a rend fenntartására. A délelőtti órákban a templomokban gyász-istenmiszteteket tartottak.

A király, a királyné, Stefánia hercegnő a gyászmisét a kápolna oratóriumában hallgatták. Aztán megjelentek a koporsónál is, hogy még egy utolsó pillantást vessenek a halottra, kinek vonásait többé nem fogják látni. Délután 2 órakor zárták le a koporsót. A kulesokat hg *Hohenlohe* főudvarmester vette át.

Negyedfél órakor a Burg előtt álló tengersokaság hullámszerűen kezdett. Megjelent az udvari halottas kocsai, hat fehér lóval vonva. Négy órakor ismét megkondultak a harangok. E pillanatban vették le a ravatalról a koporsót és faklyafénnyel nemes apródok, testőrök, valamint Rosenberg és Giesl hadsegédek, továbbá Bombelles gróf, a trónörökös főudvarmestere kíséretében levitték az udvarra. Most tisztelgett utóljára a holt királyfi előtt a palatőrősg; utóljára hajlott meg a zászló, utóljára pörögtek a fekete posztóval bevont dobok és Rudolf távozott az elevenek hajlékából, hogy beköltözzék a halottak házába.

Megindult a menet. A fekete posztóval betakart dobok tompa pergése hangzott, s a katho-

kus egyház halottas énekei. A gyászszertartásba nem dörögtek bele az ágyúk, a sorlóvések. Idegen fejedelmek nem gyűltek össze a koporsó körül. Külön küldöttek, követségek nem képviselték az európai udvarokat. A király akarta, hogy a temetés eseményes egyszerű legyen.

Huszárok nyitották meg a menetet; utánok gyalog katonaság. Aztán udvari hivatalnokok, néhány udvari kocsai, az egyikben Bombelles udvarmester. A gyászkocsi nagy, és csupa faragvány. Sötét menyegzőtén fekete korona. Fekete leplek omlottak le róla. Koporsója ragyogott az aranytól. Bársöfedele csak itt-ott látszott a koszoruk közül. Csak három koszorút tettek a koporsóra: az anyáét, a hitvesét és a gyermekét. A többi koszorút később vitték le a sírbolthoz.

A halottas kocsai két oldalán nemes apródok és ragyogó egyenruhájú testőrök. Ismét katonaság és katonaság s közöttük, a kik feltűnést keltettek: a honvédség küldöttei. Így haladt a beláthatatlan gyászmenet a tiszta kék ég alatt a verőfényben, mely bevilágította az ősi Burg viharlaltá szürke falait, nagy udvarait, boltíveit. Így haladt a város régi terein át az utcákra, melyeken már a legújabb kor fényes palotái pompáznak. Mindenütt óriás sokaság, ember ember hátán, minden ablakban nézők fejei. A tömörked ember kivel nélkül gyászruhában és gyász-zászlók sokasága int utolsó búcsút a végső útján menő halottaknak.

A gyászmenet egyenved öt órakor érkezett a Neuer-Marktra, a kapuczinusok temploma elé. A kapuczinusok templomában már délután két órakor megkezdődött a meghívottak gyűlése. A monarchia méltóságai, előkelőségei itt gyűltek össze. A magyar főurak diszruhája emelte a látvány fényét. A küldöttségek a templomban nyertek helyet, vagy legalább egy pár tagja a küldöttségeknek, mert a hely szűk volt. A magyar püspöki kart Dulánszky, Császka, Bende és Pável képviselték. Simor bíbornok-prímás és Haynald bíbornok-érsek betegségek akadályozta a Bécsbe utazásból.

A templom belsejét egészen feketébe vonták. A sötét draperiák közt a Habsburgok családi cimere. A templom hajója közepén alacsony emelvény, aranyos brokát szövettel leborítva. Égő gyertyák vették körül. A templom-hajóban rendeztek be helyeket a család tagjainak, a hercegeknek.

A királyné, a trónörökös, és *Mária Valéria* főhercegnő nem jelentek meg a temetésen. A királynét lesújtotta a fájdalom. Ők a József-kápolnában imádkoztak ezalatt. A király, a belga királyi párral, a főhercegekkel és főhercegnőkkel a szűk Kloster-Gasseban szálltak ki, s a sekrestyén keresztül mentek a templomba.

Legkésőbb érkezett a király, *Lipót* belga király és a belga királyné kíséretében. *Gizella* főhercegnő szintén megjelent a temetésen. Hintáik kis távolságban követték a gyászmenetet. A király az egész uton barátságosan köszöntött minden oldalra; mindenki kalapot emelt a ketős fenség előtt: az uralkodó és a gyászoló apa fensége előtt. A király bámulatosan uralkodott magán. Nem jött könny szemébe, míg a belga királyné felajultán támaszkodott hátra a kocsiában.

Ő felsége néhány pillanattal előbb lépett a sekrestyéből a templomba, mintsem a koporsó a templom elé érkezett. Jobbján a belga királyné, balján *Lipót* belga király foglalt helyet. Mögötte a főhercegek és főhercegnők két sorban. Ott volt *Salvator* Károly főherceg is fiaival, *Lipót*-tal, *Albrecht*-tel és *Ferenchez*-el.

Henriette belga királyné, valamint a többi hölgy is mély gyászban volt, sűrű fátvállal fejükön. A koporsótól jobbra helyet foglaltak a közös miniszterek, a magyar és osztrák miniszterek, élükön *Kálnoky*, *Tisza* és *Taaffe* miniszterekkel; a titkos tanácsosok, a kamarások és az asztalnokok; mellettük közelebb a főbejárathoz helyet foglaltak a Reichsrath mindkét házának elnökségei, a magyar országgyűlés mindkét házának elnökségei és a menyire a hely engedte, a képviselőház több tagjai is, továbbá az alsó-osztrák tartománygyűlés elnöksége, Uhl bécsi polgármester és Ráth Károly Budapest főváros polgármestere a két főúros küldöttségeit vezette, valamint a többi küldöttségek tagjai.

Ganglbauer bécsi érsek a kapuczinusokkal a templom bejáratához ment, a koporsó elé. A legöregebb udvari szolgák hozták azt a templomba és elhelyezték az emelvényre. A templomi kar éneke hangzott föl. Égő gyertyákat tartó papok álltak fel a koporsó két oldalán és Gangl-

GYÁSZKOSZORUK EGY ANDRÁSSY-UTI VIRÁG-KERESKEDÉS KIRAKATÁBAN.

bauer bíboros-érsek megkezdte az ünnepélyes beszentelést. Midőn a főpap imáit megkezdé, ő felsége, a belga királyi pár és mindenki leterdelt. *Henriette* királynő zokogott és több főherceg szinte képtelen volt könnyűit visszatartani. A «Libera» elnéklésénél ismét mindenki felállt, és midőn a beszentelésnek vége volt, a koporsót ugyanazon szolgák ismét fölemelték és halotti imák közepette és faklyavilágítás mellett levitték a sírbolthoz.

A beszentelés megható szertartása alatt a legmélyebb fájdalom képét nyújtotta a templom. A «Libera» oly fájó és ünnepélyes dallamával a gyászolók felzokogtak, a belga királyné hangosan felajult fájdalmában. *Lipót* belga király folyton szeméhez szorította kezkenőjét és görcsösen zokogott. *Lajos Viktor* főherceg és *Koburg Fulop* herceg is hangosan sírtak. Csak királyunknak nem volt könnye. Emelt fővel ült és mereven nézett a ravatalra. De midőn a koporsót leemelték, hogy a szöveteknek világánál levigyük a kriptába, a király többé nem küzdhetett a fájdalomtól. Eltakarta szemét, egy pillanatra ingadozott, aztán oda rohant a koporsóhoz, mellé terdelt és hosszas, görcsös zokogás tört ki melléből. Az egész gyászoló gyülekezet megrendült, s kitört az elfojtott zokogás. A király arcára szorított kézzel terdelt a koporsó mellett, sokáig imádkozott, aztán megcsókolta a szeméjét szélét és végre lassan, nehezen fölkelte és intett, hogy a nyilvános gyászszertartás végződjék.

Erre ismét fölemelték a koporsót és ének, imádság mellett vitték a szokott szertartás szerint a főudvarmester kíséretében utolsó útjára, a sötét sírbolt nyílása felé.

Ekkor a királynak és a család tagjainak távozni kellett volna. De az apa, a király, *fájdalma* ismét megszakította a szertartás hagyományait. Lekísérté egyetlen fiát a kriptába. Vele mentek *Gizella* főhercegnő, Károly Lajos, *Ferencz Ferdinánd* főhercegek, *Koburg* herceg és *Kálnoky* gróf. Lent ismét odaborult a király a koporsóra, szívtepő hangos sirással és hallania kellett, a mint a főudvarmester a kapuczinusok gárdiánjának e hagyományos szavakkal adta át a holttestet: — Ráismersz a boldogultban a trónörökös ő fenségére?

Igen, a fenséges halottat kötelességszerű gondallal fogjuk megőrizni, — hangzott a válasz. *Hohenlohe* főudvarmester átadta a koporsó kulesát a gárdiának, aztán valamennyien visszatértek a sírbolthoz a templomba, csak Rudolf trónörökös maradt ott lent őseinel.

Négy óra negyvenöt perczkor a gyászszertartásnak vége volt. A néptömeg, mely hajdon fűvel, könnyező szemekkel szemlélte végig a gyászmenetet, megvárta a királynak visszatérését, s aztán hallgatagon, példás rendben oszlott szét....

Az idegen katonai küldöttségek közül csak a bajorok és poroszok voltak jelen a végtesztészen; az orosz katonai küldöttség lekészt a temetésről, mert a nagy havazás a vasuton forgalmi akadályllyal járt. A nagy tolongásban a temetés alatt több apró kalamitás is esett. Tizenhét nő ájult el, és szorult a mentők segélyére.

A gyász.

A gyászisten-tiszteletek egy részét febr. 5-ikén, a temetés napján tartották meg Budapesten.

A *Kálvin-téri* ref. templomban nagy közönség gyűlt össze, s közte sok előkelőség. Megjelent *Tisza Kálmán* is, a közélet számos jelesével. Az isteni tiszteletet Sz. Nagy Károly orgonajátéka, majd a theologiai tanulók szépen előadott gyász-éneke nyitotta meg. Ezután *Szász Károly* püspök mondott mindenki mélyen megható imát, melyet a következő fohászszal végzett: «Minden szívemet, uram, taníts a félelem által bölcseségre! Hogy lássák mindenek, hogy a trónról is csak egy lépés a koporsó, mint a kunyhó küszöbétől; hogy előtte a nagyok, mint a kicsinyek egyenlők; te egyenlően ur, de egyenlően atya is vagy mindennek! S végre neki, a kinek fenkölt lelkében, fejedelmii érzelmeiben, hazánk s nemzetünk iránti szeretetében annyi reményünk és bizodalunk összeszontosult — neki, a ki most a te végre mehetetlen végzésed által elvettetett tőlünk, a ki most már előtte áll, hogy elvegye itéletét, a te igazságos, de kegyelmes kezeidből: adj örök nyugalmat, adj örök emlékezetet e földön, az egekben pedig örök üdvösséget, a te nagy irgalmasságodból, a koszorujára.»

A *Deák-téri evangélikus templomban* a német egyházi beszédet *Schranz* János lelkész mondta, a magyar beszédet pedig *Horváth* Sándor lelkész.

Visszapillantva a nemzet múltjára, halált mondott az égnék, hogy megsegítette küzdelmeiben. Aztán így folytatta: «Hogy a nagy idők nagy munkájában meg ne lankadjon e nemzedék, koronás királyában oly vezérrel áldottad meg őt, ki megértette szive dobbanását s a kit fáradsatlan működésért, törvénytiszteltéért, nagy és nemes jellemért népei rajongva szeretnek s idegen népek hódolattal emlegetnek! S hogy nemcsak a közel, de még a messze jövő időben se legyen egyetlen árnya is az aggódó félelemnek, a királyi törzsen nemes sarját növeltél nagygyá, erőssé... fenkölt lelki utódot, örököst, a kinek homloka méltó legyen, hogy egykor Szent-István koronája érintse! S ime atyánk, a mig mi hódolva tisztelt koronás királyunkra és rajongva szeretett trónörökösünkre föltekintve, a jelent biztossá hittük, a jövőndt fényesnek, ragyogónak képzeljük, álmunk: addig egy sötét pillanat ádáz története megintatja lábaink alatt a földet s kétes homályba borítja hazánk, nemzetünk közel s távol jövőjét! Trón és haza egyaránt megrendülnek!»

A *budai* ref. gyülekezetben Kontra János segédlelkész beszélt. A *hold-utcai* ref. tem-

plomban, az *angol egyházközösségben*, az *unitárius* egyházközösségben, a *tót evangélikus templomban*, a *dohány-utcai* és *Rombach-utcai zsinagógákban* szintén e napon voltak a gyász-istenmisztetetek.

A *katholikus templomokban* a temetés után tartottak requiemeket.

A püspökök pásztori körlevelekben rendelték el országsszerte a gyász egyházmegyéjökben, s kifejezést adtak a legmélyebb fájdalomnak. *Simor* János hercegprímás szintén adott ki pásztorterveletet, de ez rövid, és egész terjedelmében így hangzik:

«Rudolf főherceg és trónörökös ő fensége életét a halállal cserélte föl. Nincs az egész osztrák-magyar birodalomban, sőt egész Európában ember, kit e halál-hír fájdalommal ne sujtott volna, de bizonyára a legborzasztóbb csapást mérte ő felsége apostoli királyunk atyai szívére, a kivel együtt érez és szenved majdnem az egész világ. Illo és méltomnak, hogy a jószágos mindenható istent buzgón kérjük: vigasztalja és erősítse meg a legjobb király fájdalomsgyújtott szívét és tartsa meg őt zavartalan egészséggben minél tovább a neki áldott nemzeti vigaszára és javára, melynek előmozdítása lankadatlan törekvéséte képezte. Kérésékvil enyhülést szerzünk királyunk végtelen fájdalomtól sajgó szívének, ha az irgalmas istenhez meghalt fiáért is esedezünk. Ezennel tehát elrendelem, hogy a következő napok egyiken az összes plébánia-egyházakban énekes gyászmisét tartassék s arra a nyilvános hatóságok és hívő nép meghívassanak. Esztergom, 1889. február hó 4-én, János bíboros-érsek.»

Ausztriában a *katholikus papságból* néhányan vonakodtak gyász-istenmiszteteket tartani. *Laibachban* *Missia* püspök megtagadta a harangozást és a gyászlobogó kitűzését a templomokon. E miatt a püspöki palota ablakait bezárták. A temetés órájában azonban meghúzták a harangokat. *Valussi* trienti püspök a bécsi pápai nunciushoz intézett kérdést, hogy tarthat-e gyászmisét. *Görzben* és *Bozenben* sem tűztek gyászlobogót a templomokra, s gyászmisét sem tartottak. *Florisdorf* és *Donaufeld* plébánosa is minden egyházi gyászt megtagadott, és pedig azért, mert a trónörökös saját maga vetett véget életének.

UTCAI KÉPEK BUDAPESTRŐL A GYÁSZNAPOK ALATT. — A király-utczából.

A pápa és a trónörökös halála. Rómából azt jelentik a „Standard” című angol lapnak, hogy a pápa az osztrák-magyar uralkodó család tagjain kívül valószínűleg az egyetlen személy, aki Rudolf trónörökös halálának körülményeit ismeri. A király állítólag 2000 szóból álló sürgönyt intézett a pápához, hogy az utóbbi teljesen megítélhesse a történeteket. A pápa erre a sürgönyre válaszolt, mire a király egy második sürgönyben azt táviratoztatta volna vissza, hogy fájdalomában enyhülést csak az egyház fejének vigasztalásában lelhet.

A csárné részvéte. Gr. Zichy Géza, ki az orosz császár és csárné meghívására most Szentpétervárt idézik s jótékony czelu hangversenyeket rendez, egy magánlevélben leírja, hogy a csárné mennyire meghatotta a trónörökös halálának hire.

A gyászír vétele után azonnal magához hivatott — írja gr. Zichy Géza, — s az Aninkopalaiban mely gyászban külön kihallgatáson fogadott. Kezet nyújtott nekem s mélyen meghatva szolt a gyászesetről. Midőn Ferenc József királyról, — a legjobb s legemesebb emberről — mint mondá, megemlékezett, könnyek toltak szemébe s a bánat nekem is úgy összeszorította

A sírboltban. Rudolf trónörökös koporsójának végleges elhelyezése még nincs megállapítva. Mielőtt dönténének fölötté, előbb udvari bizottság fog szemet tartani a kapuczinusok templomi sírboltjában. Különben nem készült még el az érczoporsó sem, melybe a trónörökös bársnyos fakoporsóját helyezni fogják. Egy bécsi félhivatalos lap azonban úgy van értesítve, hogy a trónörökös hült tetemei számára a kriptá jobb oldali részében, a szerencsétlen végű Miksa mexikói császár koporsója előtt fogják kijelölni a végleges pihenőt. A koporsó körül, a sírboltban van már a koszorúk tömege is, melyet külön e czélra készült rudakon szállítottak át. A temetésig összesen 835 koszorú érkezett. A szolgáknak a koszorúk szállítása alkalmával valóságos harcokat kellett vívniuk az utca népével, mert mindenki szeretett volna egy-egy virágot vagy levelet tépni a koszorúkból emlékül.

A trónörökös irodalmi vállalat.

„Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen”, a Rudolf trónörökös által kezdeményezett s az ő védnöksége alatt állott nagy irodalmi vállalat igazgatótanácsa február 4-ikén este érkekezletet tartott Bécsben Szögyény-Marich László külügyi osztályfőnökkel, kivel a trónörökös a legbensőbbben rokonszenvezett s kit a végrendelet határozatai értelmében a trónörökös irodalmi hagyatéka fölött való rendelkezés megillet. Az érte-

fűzetre vonatkozólag oly határozatot hozott, melyhez még a művédnökség bejegyzésére volt szüksége. A bizottság elhatározta, hogy a 78-dik füzetben kívül még egy külön füzetet ad ki, mely elmondja a nagy irodalmi vállalat történetét, remiszesszenziákat közöl a trónörökös magyar és német leveleinek facsimileit. Ezt a füzetet a két szerkesztő, Jókai és Weilen állítják össze s már a napokban sajtó alá adják. A gyászfüzet, melyet az előfizetők ingyen kapnak, szövegintéző Rudolf trónörökösnek a királyhoz intézett, még alig ismert memorandumát, melyben a trónörökös elmondta, hogyan fogamzott meg benne a nagy munka megindításának terve s minő vezérelvek szerint szerkesztik majd a nagy művet. Ez a memorandum beavatottak szerint rendkívül érdekes és nevezetes okmány. A trónörökös azonnal bejegyeztet, hogy ez a külön füzet kiadassék.

A trónörökös nagy irodalmi vállalatának tovább folytatásáról a bécsi „Fremdenblatt” ezekeket írja:

„Ő fensége, a trónörökös özvegye, Stefánia főhercegnasszony febr. 5-ikén tudatta az itt időző Jókai Mórral, az „Osztrák-magyar monarchia írásban és képen” című s a trónörökös által kezdeményezett mű magyar részének szerkesztőjével, hogy másnap délelőtt fogadni óhajtaná. Ő fensége — mint már jelentettük, — Weilen udvari tanácsost, az osztrák rész szerkesztőjét, hétfőn délután magához hívatta és vele azon öröndetes elhatározását közölte, hogy

női feladatának, már a legközelebbi időben a legnagyobb szorgalommal fog iparkodni, hogy a magyar nyelvet tökéletesen elsajátítsa.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Budapesti Szemle februári kötete a komoly olvasó számára ezuttal is sok tanulságos közleményt ad, a tudomány és a fontos napi kérdések köréből.

Török Aurél „Egy ősi emberfajtáról Ázsia keleti szélén” cím alatt nagyobb dolgozat első részét adja, ismertette az ájón népet, mely Ázsia keleti partszé- lének legősibb lakója s most a japánok magas műveltsége elpusztulással fenyegeti. Apáthy István, a jeles tanár, a felsőbb oktatásügy kérdéséhez szol hozzá, a tanítás terén szerzett gyakorlati tapasztalatait is hangoztatván „A jog- és államtudományi kar tanítási és tanulási rendszere” czimén. A sokat vitatott reformokhoz szolgál figyelemre méltó eszmékkel. „Az orosz regény” czimén pedig N. B. szemlélt tart a legutolsó három évtized orosz regényírói felett, kik közül Gogol, Turgenyev, Dosztojevszky, Tolstoj oly magas színvonalra emeltek az orosz irodalmat, s kiket a magyar közönség is jól ismer és kedvel. Az ismertetés foglalkozik e jelek egyes műveivel is. Fenyvesi Adolftól „Közlekedési ügyeink fejlődése” az 1887-iki adatokkal mutatja ki, hogy Ma-

a drámai élet hiánya, különösen a harmadik felvonásban, nagyban csökkentette az érdeklődést. Lap- társaink egy részének kíméletlen és komolyan számba nem vehető hangon tartott bírálatá méltán rosszul eshetett érdemes költőknek, ki jogos önért- zettel mondja a mű előszavában, hogy olvasva talán sikerülend bizonyítani a darabnak, hogy — mint Stuart Mária mondta magáról — „jobb a hírnél.” Valóban, az olvasás kevésbé tündíti föl a műnek, mint drámának sarkalatos hibáit (a hő passzivi- tását, a cselészövény erőtlenségét, az epizódok tulnyo- móságát) s viszont az igazi költői lendület, a válas- tékos és magyaros nyelv, s a bibliai szövegek mes- teri felhasználása sokkal inkább előtérbe lépnek, s kibékítik az olvasót azzal, a mi a nézőt nem elégi- tette ki. A könyvet a Franklin-társulat nagyon csi- nosan állította ki, s egy fűzött példány bolti ára 1 frt. 20 kr.

Nemzeti színház. Jan. 25-én „Bölcs Salamon” cz. bibliai eredeti drámát adtak először a nemzeti szin- házban. A darabot színdarabozta előtérbe már sür- ün emlegették. Pályázott tavaly az akadémián a Kará- csonyi-jutalomért, s a bírálók megdicsérték, de juta-

Salamon feleségül veszi a trónra nem méltó pástör- lánnyt, ezért Adóniának igéri. Megjón Sába kirá- lyja is (Jászai Mari), az elmés nő, kit Salamon böl- cseségének híre vonzott ide. Föl akarja ajánlani neki kezét, ha megfelel a hozzá intézendő talányokra és kérdésekre. A király elfogadja a szellemi párvia- dalt és bölcsessége legyőzi Sába királynőjét, de kezét nem fogadja el, mert a pástörlánnyt szereti. Az utolsó felvonás úgy oldja meg a csomót, hogy a király elhozza Szulemből a pástört (Mihályfi) s mintán ez megmenti kedvesét a királyi és egy me- rénylete ellen, Salamon legbölcsőbbnek tartja, ha lemond a lányról s áldását adja a pástörpár boldog- ságához. Az előadást nagy díszszel rendezték, s a játékok kibányáztak szerepökből mindent, a mit lehetett. A szerzőt az első és második felvonás után hitta a közönség, de helyette a rendező jelent meg s mondott köszönetet.

Népszínház. Strauss operetteje, „Simplicius” febr. 7-ikén került színre a népszínházban. A szöve- got egy régi német regény után Dóczy Lajos írta, magyarra Lukácsy Sándor és Reiner F. fordították. Bécsben az operettnek nem volt oly hatása, mint Strauss „Czigánybárójának”, melynek szövege Jókai után készült. A népszínházban jobban tetszett. A zene kiválóbb színeit a közönség megismételtette

A NAGYKÁROLYI KASTÉLY.

Pataky László rajza.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS LÁTOGATÁSÁRÓL ÉS EGY HELYEK MAGYARORSZÁGON.

torkomat, hogy nem voltam képes szóhoz jutni. Így lettem tanuja a legőszintébb részvét nyilvánulásának, a minő semmi diplomáciai részvét- iratban sem juthatna jobban kifejezésre. Majd azt proponálta a csárné, hogy összes hangver- senyeimet halaszszam el; — s én köszönettel fogadtam.”

A belga királyi pár febr. 7-ikén délután utazott haza Bécsből Brüsszelbe. Határozott kérésükre senki sem kísérté ki a felségeket a királyi család tagjai közül a pályaudvarra. A király és a királyné ő felségöktől és az özvegy trónörökösnetől a Burg- ban vettek búcsút. Koburg Fülöp herceg és neje, Luiza hercegnő kikisérték a felségeket a pályau- darra, hol Jongh belga követ is megjelent nevével.

A sajtó magatartásáról. A király ő felsége, mint a sugalmazott „Fremdenblatt” írja, a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott azon magatartásról, melyet az egész belföldi sajtó, különösen a fővárosi hírlapok tanúsítottak a súlyos megpróbáltatás napjaiban, melyek az uralkodó családra és a monarchiára nehe- zedtek.

Rudolf-érme. A bécsi pénzverő hivatalnál számosan fejezték ki óhajukat, hogy Rudolf- emlékérmék veressenek. De ily érmekeket mostan- ság nem terveznek. Helyettük azonban még mindig készletben vannak amaz érme, melyek a trónörökös pár esküvéje alkalmával készültek.

kezleten ott volt a két szerkesztő, Jókai Mór és Weilen lovag, továbbá gr. Wilczek János, Arneht lovag, Beck udv. tanácsos, Dumba Miklós, Mik- losich. Az egybegyűltekkkel Szögyény osztály- főnök közölte a király ő felsége ama határo- zatát, hogy a hazafias nagy irodalmi mű, a trónörökös kedvenc alkotása, mint az elhunyt maradó emlékjele, teljesen a megállapított terv szerint folytatandó és befejezendő. Szögyény ugyanekkor arról értesítette az igazgatótanácsot, hogy a mű védnökségét a király jóváhagyásával az elhunyt trónörökös neje, Stefánia hercegnő veszi át. — A két szerkesztő, kiki a trónörökös halála után beadták lemondásukat, a mű szer- kesztésével ismét megbízattak.

A trónörökös özvegye szintén e hó 4-én kihall- gatáson fogadta Weilen udvari tanácsost, a mű német nyelvű kiadásának szerkesztőjét, a kinek megmondta, hogy szent kötelességének tartja a vállalat protektó- rátságát elvállalni. A trónörökös özvegye már előze- sen engedélyt kért a királytól, hogy boldogult fér- jének fideszadott munkáját befejezhesse s a király azonnal megadta bejegyzését és jóváhagyását.

Jókait a trónörökös február 6-ikán fogadta. A kihallgatás negyed óráig tartott. Jókai jelen- tést tett neki a nagy munkáról, s a legközelebb megjelenő füzetekről.

A szerkesztő-bizottság a február 15-én megjelenő

örökül kapott szent megbízatásnak fogja tekinteni, hogy a trónörökös műve fölötti védnökséget átvégye. Rudolf trónörökös özvegye egyszersmind tudatta Weilen udvari tanácsossal, hogy saját szándékától ösztönözve hétfőn délelőtt a király ő felségétől engedélyt kért a védnökség átvételére és hogy ő fel- sége egyetértvén menyének szándékával, azonnal bejegyezését adta hozzá. Miután a szerkesztő-bizott- ság hétfői ülésében a védnökségnek ez átvétele hiva- talosan közöltetett, Stefánia főhercegnasszony ő fensége most Jókai Mórral, a magyar kiadás szer- kesztőjével is akart beszélni. Az ünnepelt magyar költő délelőtt 10 órakor a főhercegnasszony lakos- tályában fogadtatt. A főhercegnasszony, ki egés- zen nyugodtnak és komolyan látszott, Jókait a legszeretettelőbban és a legszívesebb módon fog- adta és a negyed óra alatt, míg Jókai ő fenségével beszélgetett, kizárólag a trónörökös művének folyta- tásáról volt szó. A főhercegnasszony igazi lelkesé- déssel nyilatkozott, hogy büszkeségének és élete feladata teljesítésének fogja tekinteni, ha felejte- hetlen férje nagyszerű művét a befejezéshez vezet- heti. A főhercegnasszony megjegyezte, hogy ezen körülményről fogja is még inkább köte érzi magát második hazájához. Ezután a főhercegnasszony azt mondta Jókainak, hogy mihelyt csak némileg is visszatér nyugalmra, a szerkesztő-ségi tagokat Bécs- ben és Budapestre ösze fogja hívni, hogy őket ma- gának bemutattassa. Végül a trónörökös özvegye megjegyezte, hogy minél inkább megfélehesen véd-

A GÖRGÉNYI KASTÉLY.

gyarország mennyit haladt a közlekedés fejlesztésé- ben. A szépirodalmi közleményeket France Anatol „Régi dolgok” elbeszéléseinek folytatása (Ambrus Zoltán fordításában) és Zichy Antal „Antiszemita” című nagyobb szatírája képviselik. Az utóbbit a szerző a Kisfaludy-társaság egyik ülésén olvasta fel. Mudrony Pál „Ipáregyetem Amerikában” cím alatt az újvilág egyik praktikus intézetét írja le, melyet egy gazdag polgár, Pralt Károly bőkezűsége állított New-Yorkban, csak nem régen nyílt meg, s hol az élet gyakorlatiágára készítik elő a tanulókat. Az „Értésítő”-ben könyvek bírálatát és ismertetését találjuk, többek közt, Pulszky Ágost méltánylólag ír Mocsary Lajos „A régi nemes” című könyvéről. A Budapesti Szemle” előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

A „Bölcs Salamon” című bibliai dráma szerzője végre levetette inkognitóját. A darab, melynek elő- adásáról alább szólnak, a napokban jelent meg könyvalakban, a címlapon jeles költőnk, Szász Ká- roly névével. A szerző rövid előszót írt könyvéhez, melyben kijelenti, hogy névtelenségét mindeztől meg- nem különböztetné vagy hivalgásból tartotta meg, hanem mert így remélt elfoglaltatni ítéletet nyer- hetni úgy a közönség, mint a napi sajtó részéről. Alább, az előadással szólna, konstatajuk, hogy a közönség rokonszenvesen fogadta a darabot, bár

lomra nem érdemesítették. A szerző aztán benyuj- totta a nemzeti színházhoz, a hol el is fogadták elő- adásra, azonban a szerző nem árulta el magát. A lapok igyekeztek szellőztetni az inkognitót, de ered- ménytelenül. A név nélküli dráma első előadása iránt átalános volt az érdeklődés s a színház egészen megtelt, de a drámai és színi hatás nem felelt meg a várakozásnak. A közönség elég rokonszenvesen fogadta, de a drámai erő hiánya miatt nagy hatása nem lehetett. Más és harmadnap ismételték.

„Bölcs Salamon” fő része, meséje a bibliából van merítve, onnan valók hasonlatai, képei, sőt szó sze- rint egy csomó idézet. A szerző is adott ehhez eleget, de ez a gyöngébb rész. Mint dráma gyöngye mű, de irodalmi értéke van, mert a szerző poézissal bír és plasztikus képeket tud nyújtani. A dráma Salamon király trónfoglalásával kezdődik; itél, jutal- maz, s látjuk azt a jelenetet is, mikor két anya vitat- kozik egy gyermek fölött, hogy az óv és Salamon bölcsessége dönt a két asszony közt. Ott van a hódo- lók közt Salamon bátyja, Adónia is, a darab egyik főbb szereplője. Az első felvonás a dráma legjobb része s a közönséget fölmélegítette a bibliai történe- tek iránt. A két anya jelenete nem téveszté el a ha- tást, s Hegyesi Mari és Szacsayné szépen is játszo- ták. Az első felvonás egy kép, mely a drámából csak a végén mutat valamit. A 2-ik felvonásban kerül felül a drámai elem. Salamon és Adónia megszeretnek egy pástörlánnyt, kinek szíve falujában maradt, egy pás- tórnál. Az anya-királyné közbe avatkozik, fél, hogy

s elismeréssel adózott a három primadonnának, kik az előadásnak nagy elevenéséget és művészi értéket biztosítanak. Blaháné, Hegyi Aranka és Pálmai Ilka ezek.

A darab meséjében a báró Grűbben család ama fátumával ismerkedünk meg, hogy a fiú-testvérek mindig halálos ellenségek voltak. A harmincz-éves háborúban is ellenséges hadaknál harcolt két Grűbben, s az egyik elesett. A másik pedig azt hitte, hogy a családi átok teljesült, az ő golyója ölte meg. Fél, hogy saját két fia is tovább folytatja a hagyó- mányos viszályt. Ezért elhagyta várát, idősebb fiát klastromba adta, hol szerzetesnek nevelték, ő maga pedig elvonult a vadonba, hol remete-életet élve, ifjabb gyermekét jámbor egygyűségben nevelte, úgy, hogy ennek semmi ismerete se legyen a világi dolgokról. Így vélte remélhetni, hogy gyermekei sohasem fognak az életben találkozni, és hogy fegy- verről semmi fogalmuk sem lesz. De a háború folyamában osztrák katonák jártak az erdőben, hol a remete lakott: ezek meglátták a csinos fiút, sokat nevettek gyermeki ártatlanságán és végre magukkal vitték a táborba, hogy katonát neveljenek belőle. A másik fiú is megszökött a klastromból és Viessen gróf osztrák generális táborába került, hol őcses- me apró volt. A darab ezután a körül forog, hogy miként vezet a véletlen a két testvér mindenféle komikus ügyekben egymás ellen; miként tűzöknek össze érdekeik komolyabban is és miként győződik

